

24-dik sz. Junius 17. 1866.

HAZÁNK

S A

KÜLFÖLD.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐ-TULAJDONOS:
SZOKOLY VIKTOR.

KIADÓ:
EMICH GUSZTÁV.

A képeket kitünőbb művészeink rajzolják s metszi **RUSZ K.**

Előfizetési föltételek:

Pestre vagy vidékre, postai küldéssel vagy házhoz hordással,

egész évre	6 frt — kr.
félévre	3 frt — „
negyedévre	1 frt 50 „

Előfizethetni minden postahivatalnál.

Hirdetmények díja : 3 hasábos petitsor egyszeri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

Az előfizetések s a hirdetményi illetékek a kiadóhivatalba (Barátok-tere 7-dik sz.)
a kéziratok pedig a lap szerkesztőségéhez (Dohány-utca 1-ső sz.) bérmentes
levelekben intézendők.

PEST, 1866.

NYOMATOTT EMICH GUSZTÁV
M. AKAD. NYOMDÁSEÁNÁL.

TARTALOM.

Cikkek: „Urházy György.“ *Zilahy Imrétől.* — „Uton.“ (Kültemény.) *Udvardy Gézától.* — „A cseréppipa.“ (Elbeszélés.) *Kasár Emilől.* — „Két éj a holtak között.“ (U. L. U. M.-ből) — „Fiuméről.“ *B. A.-tól.* — „Egy ország a tenger színe alatt.“ — „Kisérlet a gőzerővel a 16-ik században. Potemkin Ódóitól.“ — „Viddintől Bukuresztig.“ — „A cukornád.“ *E. K.-tól.* — „Háromszáz éves magyar levél.“ *Közli: Balogh Lajos.* — „Egy hét története.“ *Vadnai Károlytól* —

„Vegegy közlemények.“ — „Ujdonságok.“ — „Irodalom.“ — „Zeneművek.“ — „Nemzeti színház.“ — „Szerkesztői üzenetek.“

Képek: „Urházy György.“ — „A szarvasakol.“ — „Egy ó-hitű templom Bukuresztben.“ — „Fiume városháza a király szobrával.“ (Rajz. *Blumberg.*) — „Vagyonosabb oláh földmivelő.“ — „Bukureszti zsidó.“ — „Képtalány.“

Ujdonságok.

— (A képviselőház) jun. 9-ki ülését már ismét az új országház tégas és hús termében tartá, mely az előki fulke befejezésével a jóhangzat tekintetében sokat nyert. Ez ülésben a nemzetgazdasági bizottság terjeszté elő javaslatát a fenyegető inség ügyében. Ő Felségéhez intézett feliratban indítványozta kimondani, hogy ha felelős kormány lenne, ahhoz fordulna a képviselőház, de ennek hiányában Ő Felségét kéri föl a baj enyhítésére intézkedéseket tenni. — A jun. 4-ki ülésben *Deák Ferenc* új indítványt tett az inség-ügyben. Miután — így szólt — Ő Felsége már megtette az intézkedést, melyet a felirat kér, annak fölküldése nem szükséges; hanem határozatot javasol e tárgyban. *Kállay Ödön* feliratot kíván, mely ez alkalomból is az alkotmány azonnali teljes helyreállítását kérje. *Halász B.* is nyújtott be egymás módosítványt. — A jun. 13-ki ülésben az említett indítványok kerültek vitatás alá. A *Kállay* által javasolt felirat mellett a szélső baloldali férfai: *Madarász J., Bobory, Patay, Siklósi, Csiky, Böszörméngi* és *Besse* tartottak, s pedig némelyik a szószekről, terjedelmesebb beszédet; míg *Deák* indítványa mellett és ezek cáfolatára *Szél J., Mocsáry, Nikolács, Rajner, Nyári Pál* szólaltak föl. És fölszólt a ház feszült figyelme közt maga *Deák* is. Elmondá a szükség sürgető voltát, s azt, a mit az országgyűlés e részben tehet. Ha a falu ég — így szólt — nem az az első dolog: kikutatni, honnan származott a tűz? — hanem első kötelesség, hogy oltjuk el a tüzet, s ha nem találhatunk tiszta vizet, elfogadjuk a kevésbbé tisztát is, és ráöntjük. — Az 1863-ki visszaélésekről úgy nyilatkozott, hogy „a kik az éhez ember szájából lopták ki a kenyert, nemcsak tolvajok voltak, hanem szentségtörők is.“ Teljesen hiszi egyébiránt, hogy ilyesmi most nem fog előfordulni. *Bartal* is szólott egy ízben visszaesitva *Kállay* egyik gyanúsító kifejezését. — A jun. 14-ki ülés egyike volt a legzajosabbak, különösen az e kérdésben néhány taggal szaporodott szélső bal tömegesen lépett fel. A *Kállay* által javasolt felirat mellett szóltak *Csanádi, Vidacs, László J., Sipos, Szilády A., Markos; Kállay* pedig kinyilatkoztatta, hogy ő a socialis téren működőket 1863-ra vonatkozó vádjával nem illette, *Deák* határozati vagy végzési indítványa mellett *Fábián Gábor, Tisza Kálmán, Ivánka, gr. Apponyi György, Eötvös, Orczy Béla, Andrássy Gyula, Jekelfalussy, Zsedényi, Trefort, Bencsik* tartottak beszédet. Végül *Giczey K.*, ki különben a végzési indítványt pártolta, mélyreható dialectiával vette taglalás alá *Apponyi* beszédét, s megtámadta szempontjait az alkotmányra vonatkozólag. *Appo-*

ny néhány szóval védte magát, a részletesebb feleletet más alkalomra tartván fenn. Ez érdekes vitára annak idejében visszatérünk. Most még csak azt emlíjük meg, hogy a szavazás alkalmával a ház rendkívül nagy többsége *Deák* indítványát pártolta, míg a felirat mellett alig néhányan állottak fel. A közelebbi ülésben kezdődik meg a részletes vita, s ehhez ketten adtak be módosítványt: *Tisza Kálmán* és *Mocsáry Lajos*.

— (Adakozás.) *Cérna István* az inségtől sujtottak részére 200 ftot küldött értékpapirokban *gr. Károlyi Ede* képviselő kezeihez.

—v.— (Nyilvános köszönet.) *Páka, Győrmegeben* fekvő helység előljárói, egy hozzánk beküldött iratban legforróbb köszönetet mondanak a győri jótékony nőegyletnek, mely ezen 1400 lelket számláló s négy év óta inséggel küzdő falu népe számára, *Ihász János* ur utján 40 ftot, lisztet és babot küldött, mely segély 230 legszegényebb lakos közt osztatott ki.

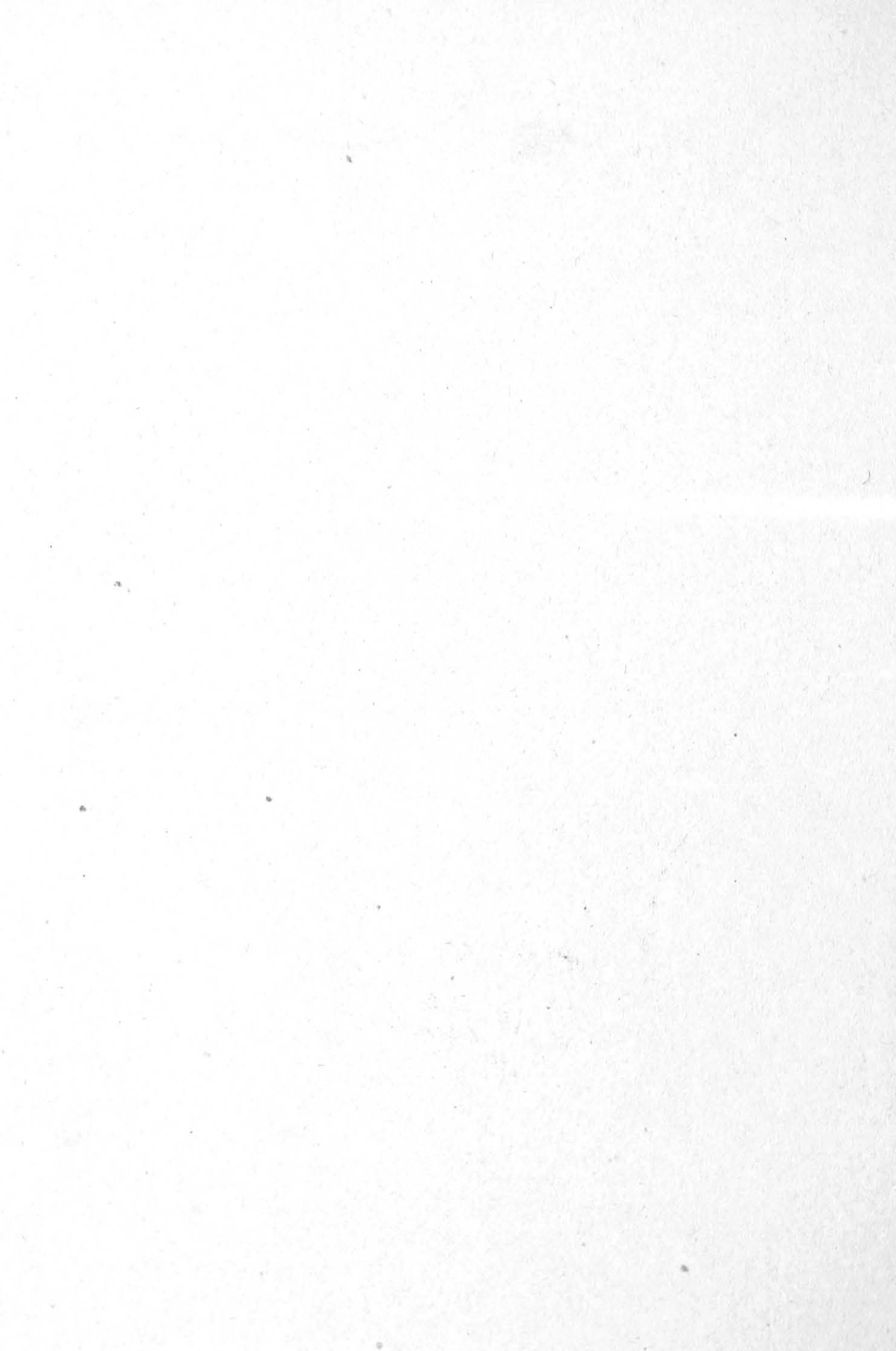
— (Rónai Jácint munkatársunk,) az *I. T. pannonhegyi* levezője szerint, *Julius* végén érkezik haza a számkivetésből.

— (Szelestey László), a ki még mindig *Theresienstadtba* van bellebbezve, engedélyt kapott, hogy a nyarat egészsége érdekében *Gräfenbergben* tölthesse.

— (A pesti Lloyd-társulat) nagy és pompás épületet szándékozik építtetni az aldunaparti uttelkek egyikére. A házhelyek közül a legnagyobbik vétetnék meg, és rajta oly monumentalis épület emelnének, melyben maga a Lloyd-társulat, az áru- és érték-tőzsde, a gabna-csarnok és más kereskedelmi intézetek, a társulat napilapjának szerkesztősége, a könyvnyomda stb. kényelmesen elférne, s a házat ezenkívül számos kereskedelmi irodával, bolttal, raktárral, valamint magán-lakásokkal látnák el. A telek és épület költsége 450 ezer ftra van számítva.

— (Gyászhir.) *Zsarnay Lajos* a tiszamelléki hely. hitv. egyházkerület derék superintendense, miskolci lelkész s a magyar akadémia I. tagja 66 éves korában mellvízkórban Pesten meghalt. A nagyérdemű főpásztor hült tetemeit Miskolcra szállították.

—v.— (Haldózás.) *Özv. Reményi Jánosné* és gyermekei elkeseredett szívvvel jelentik forrón szeretett fia s illetőleg fivérük, *Reményi József*, (Reményi Ede öccse), vácmegyei r. k. áldozárnak e hó 12-dikén történt elhunytát. A boldogultban a magyar klérus egy ritkaműveltségű és önfeláldozásig szorgalmas fiatal tagját, családjá s barátai pedig a legjobb szívet vesztették. Béke hamvaira!

Második évi folyam.

24. szám.

Junius 17. 1866.

Urházy György.

Politikai hírlapirodalmunk e buzgó harcosa hosszabb időkön keresztül határozott törekvéseinek célpontja felé ingathatatlan léptekkel haladván, híven megőrizte egyéniségének tisztaságát és kifogástalanul betöltötte azon, a maga nemében nem csekély fontosságú helyet, melyet a sors számára kijelölt. Azon könyvek pedig, melyeket a magyar közönségnek nyújtott, alapos tanulmányt, merész, mégis erős gondolkozásmódot árulnak el.

Urházy György 1823. dec. 28-án Tokajban, Zemplénmegyében született. Atyja közép-szolnokmegyei ref. lelkész lévén, tanulmányait Zsi-

bón kezdte, Zilahon folytatta s a kolozsvári ref. főiskolában végezte, hol a legkitünőbb tanulók egyike volt, és számos iskolai pályadíj nyert. Mint jogász, minden lelkesebb ifjú példája szerint költemények

írásával kezdte írói pályáját, s az „Erdélyi Híradó”-ba szorgalmasan dolgozott; később, 1845-ben ugyanezen, nevezetes ellenzéki irányú köz-

löny belmunkatársa lön. 1847-ben a két haza jobb ifju íróinak egyesítésével, az unio eszméjének terjesztésére, az „Unió” című zsebkönyvet szerkesztette, mely e nagy politikai eszmét a szépirodalom terén népszerűsíteni igyekezett. 1848-dik évben Maros-Vásárhelytől letévé az ügyvédi vizsgát, épen politikai pályára készült, azonban a bekövetkezett események a katonaira szolitották, s mint huszárszázados humanitással párosult bátorsá-

Urházy György.

gának folyvást tanuságát adta. Midőn elhangzott az utolsó ágyudörrenés, szülőföldjére Tokajra ment s az angol és francia irodalmat tanulmányozta.

1850. májusában Császár Ferenc az általa ala-

pített „Pesti Napló“ külföldi rovata mellé hívta föl, hol a nagy világ eseményeinek színvonalán állva, különösen Franciaország közéletét kísérte alapos tanulmányokkal. Lajos Napoleon hercegnek, a köztársaság elnökének politikai működése ekkor már különösen magára vonta figyelmét, s az 1851. dec. 2-ki államcsíny után elhatározta életének megírását. E munkája 1853-ban jelent meg „III. Napoleon“ cím alatt. A kiváló férfi jellemét, politikáját és missióját erős tollal ecseteli.

1854 elején, a keleti háború alkalmával, mint a „Pesti Napló“ hirlaptudósítója, Keletre utazott, s egy félév alatt beutazta Szerbia nagy részét, Bulgáriát. Utazásának eredményét „Keleti képek“ c. könyvében adta elő, s egy politikai emlékiratban, mely nem láthatott napvilágot, Magyarország álláspontját Kelettel szemben fejtegette. Tanulmánya és tapasztalása gazdagon nyilatkozik ezekben.

Ez időtől kezdve meglátszik politikai pályájának határozott színezete, melynél fogva az ország összes népeinek kibékítését és egyesítését, a jog és szabadság alapján óhajtja valósítani.

1857-ben az Emich Gusztáv által alapított „Magyar Posta“ c. politikai napilap szerkesztője lett. E lap feladatául Magyarország és az aldonai tartományok politikai és nemzetgazdasági érdekeinek képviselését tűzte ki. Előfizetőinek száma mindjárt megindulása után meghaladta az 1500-at. A lap csak félévig állhatott fenn, mert a bélyegadó behozatala miatt előbbi olcsó árát a kiadó kénytelen volt megkétszerezni. A közönség az akkori mostoha időben a hirlapirodalomra sulyosodó rögtöni nyomást nem tudta elviselni, s Urháy lapjának megszűnésével egyetlen független politikai napilapunk a „Pesti Napló“ maradt.

1858-ban a „Magyar Sajtó-nak“, mint a külföldi rovat vezetője, egyik főmunkatársa lett; 1859—60-ban ugyanezen lap tényleges vezetését is ő vitte, Hajnik Károly szerkesztése mellett. A „Magyar Sajtó“ ekkor gyorsan emelkedett föl, s csakhamar 4000 előfizetőt csoportosított maga köré. A lap fe-

lelős szerkesztését azonban sohasem akarta elvállalni.

A politikai irodalom terén kivívott érdemei elismerésül 1861-ben Dorosma, kiskunsági város tiszteletbeli polgárává, Pest-város és Kővárvidék tiszti főjegyzőjévé választották. Az áprilra kihirdetett országgyűlésre pedig Középszolnokmegye zsigói kerülete képviselőjének választotta. Programja hű tükre elveinek. Mint az országgyűlés nemzetiségi bizottmányának tagja, érvényesítette tanulmányait s az akkori felirati párthoz tartozott. Ugyanez évben választották meg az akadémia történelmi osztályába levelező tagnak.

1862-ben a júniusi belgrádi események után, midőn Szerbia fővárosát a törökök ostromolták, a szerbek jogos ügyét a „Magyarország“ hasábjain védelmezvén, e cikkei a Száván tul oly elismerést vívtak ki, hogy III. Obrenovics Mihály fejedelem nagy értékű gyűrűvel tisztelte meg. — 1862-ben megvált a „Magy. Sajtó“-tól s a Jókai által alapított „Hon“ egyik munkatársa lön. 1863-ban Jókait a katonai törvényszék elítélte, minek következtében kötelességének vélte e lap felelős szerkesztésének átvételét. Ugyanezen év augusztusában őt is hasonló sors fenyegette, 5 hónapig tartó pört kellett kiállania, s csak ezután mentette föl a katonai törvényszék. A viszonyok változtával 1865. augusztusában a lap felelős szerkesztését ismét Jókainak adta át.

A mostani országgyűlés egybehívásakor újra fellépett, mint zsigói követjelölt, de az ottani apróságos érdekek számbavételével, nehogy visszavonásra adjon okot, még a választás napján lemondott a követjelöltségről.

A magyar akademiában székét a „Jelenkori szabadság, tekintettel a magyar alkotmányra“ című értekezéssel foglalta el. Férfikorának délpontján levén, tanulmányától és szorgalmától még sok hasznost várhatunk.

Zilahy Imre.

U t o n.

1. Szívem, lelkem majd megszakadt belé,
Az a koci úgy össze-vissza rázott;
Alig vártam, hogy a hús fák alatt
Elérjem azt a csöndes régi házat.

2. Egy-egy panaszhang tört ki ajkaimra,
De elhallgattam, mint ki szólni fél;
Az ut mellett megtapsoltak az ágak,
És hahotázott a goromba szél.

3. Szerettem volna sírni, mint gyerek,
De türtem békén, elnyelvén a mérget,
S a messzeségbe mélyedt el szemem,
Hahogy találna valami fehéret ;

4. A fehér házat . . . lombos, árnyas kertet,
A szeretetnek boldog enyh-helyét,
Hol dús kezével a mindenható Ur
Egy világ kincsét hintegette szét.

5. . . . Ott voltam végre lanyha esti szél
Fogott körül a kertek illatával,
A közelemben elhaló zenét
Száz kis madárka viszonzta távol.

6. Ott voltam végre s künn ülénk a kertben,
Egy-egy csillaggal népesült az ég ;
Mellettem meg a csillagszemű lányka,
— Ki tudja : miről álmodozhaték ?

7. S elhalt a szél, madár madár se zenge már,
Mi elszerettük a nagy némaságot ;
Szivem, lelkem meg csaknem megszakadt. . .
— Az a koci úgy össze vissza rázott.

Udvardy Géza.

A cserép pipa.

— Elbeszélés. —

(Folytatás.)

A famulus szigorú motozást vitt véghez, míg a felügyelő egyik fenyőfaszékre lepihent.

A motozás eredménytelen maradt.

— Adjátok ide a ládák és fiókok kulcsát.

Oda kellett adni mindenkinek valamennyi kulcsát. A buzgó felügyelő, ki ily pontosan ügyelt föl, hogy sz. Lőrinc intézetének falai közt semmi tilos ne történhessen, a famulussal együtt a hálószobába ment.

Egy negyedóra múlva neki vörösödött arccal jött vissza, kezében egy pipát tartva.

— Nr. 14! Ez te vagy ugy-e, Sási Lajos. Tied ez a pipa ?

Lajos meghökkent.

— Igen illustrissime, az enyim.

— Tehát pipáztatunk urfieska ? Ezért vagy oly vékony, hogy a szél is majd elfű. Te alattomos sehonnai, hát nem ismered az intézet szabályait.

— Kérem illustrissime, feddjen meg négy szem közt, ha azt hiszi, hogy csakugyan dohányoztam.

— Mit, te még ellentmondasz ? Haszontalan ingyenélő, példásan büntetlek meg.

— Tegye azt illustrissime, de ily csúf szavakkal ne illessen engem.

Meglehet, hogy Amerika rabszolgatartói közt akadtak, kik rabszolgáiktól eltürtek egy—két szó ellenmondást. A mi rabszolgatartóink nem ilyenek.

A rector ur nagy testéből minden vér fejébe szállt, a fiúhoz rohant, s areul akarta ütni. Lajos két kezével megragadta a husos kezét, és visszatartá.

— Vérig csapatlak! — kiáltott a rector.

Lajos elsápadt s hátra lépett.

— Azt nem fogja tenni. Inkább kilépek az intézetből.

A rector ur fenyegetőzések közt hagyta el a termet.

Harmadnap múlva Lajost kitiltották az intézetből, mint rossz erkölcsű, javíthatlan ifjut.

Az ifju megdöbbent. Már megszokta a sanyarúságok helyét, és gyökeret vert szívében a vágy, hogy tanulás által felküzdhesse magát. A becsvágy forrása megnyílt keblében, s nem egyszer ábrándozott fényes jövőről, mint minden fiatal elme.

Mit fog most tenni ? Atyja szegény ember, ki nek nem áll tehetségében tovább képeztetni. Hogy kézműves pályára lépjen, attól már elkésett, s e pályán boldog sem lehetne, mert becsvágya föl van izgatva.

Ily gondolatok közt hagyta el sz. Lőrinc növendéjét, hol a növendékek csaknem oly martirok, mint sz. Lőrinc volt, kit vasrostélyon süttögettek.

Őszi délután volt, s hideg eső hullott. A sz. Lőrinc intézet rectora nem igen tett még kegyesebb cselekedetet, mint midőn Lajos nyakában hagyott egy rongyos avult szürke köpenyegget, mely most a hideg és eső ellen jó védelmül szolgált.

Lajos lelkére nyomasztó sulyként nehezedett, hogy mit fog szólani a történetekhez anyja és nagynénje. Ez foglalkoztatá most legjobban. Tudta, hogy szomorúságot szerez atyjának és keserű, sokszor megújuló szemrehányásokat magának.

pitott „Pesti Napló“ külföldi rovata mellé hivta föl, hol a nagy világ eseményeinek színvonalán állva, különösen Franciaország közéletét kísérte alapos tanulmánynyal. Lajos Napoleon hercegnek, a köztársaság elnökének politikai működése ekkor már különösen magára vonta figyelmét, s az 1851. dec. 2-ki államesiny után elhatározta életének megírását. E munkája 1853-ban jelent meg „III. Napoleon“ cím alatt. A kiváló férfi jellemét, politikáját és missióját erős tollal ecseteli.

1854 elején, a keleti háboru alkalmával, mint a „Pesti Napló“ hirlaptudósítója, Keletre utazott, s egy félév alatt beutazta Szerbia nagy részét, Bolgárországot. Utazásának eredményét „Keleti képek“ c. könyvében adta elő, s egy politikai emlékiratban, mely nem láthatott napvilágot, Magyarország álláspontját Kelettel szemben fejtegette. Tanulmánya és tapasztalása gazdagon nyilatkozik ezekben.

Ez időtől kezdve meglátszik politikai pályájának határozott színezete, melynél fogva az ország összes népeinek kibékítését és egyesítését, a jog és szabadság alapján óhajtja valósítani.

1857-ben az Emich Gusztáv által alapított „Magyar Posta“ c. politikai napilap szerkesztője lett. E lap feladatául Magyarország és az alduai tartományok politikai és nemzetgazdászati érdekeinek képviselését tűzte ki. Előfizetőinek száma mindjárt megindulása után meghaladta az 1500-at. A lap csak félévig állhatott fenn, mert a bélyegadó behozatala miatt előbbi olcsó árát a kiadó kénytelen volt megkétszerezni. A közönség az akkori mostoha időben a hirlapirodalomra sulyosodó rögtöni nyomást nem tudta elviselni, s Urházy lapjának megszűnésével egyetlen független politikai napilapunk a „Pesti Napló“ maradt.

1858-ban a „Magyar Sajtó-nak“, mint a külföldi rovat vezetője, egyik főmunkatársa lett; 1859—60-ban ugyanezen lap tényleges vezetését is ő vitte, Hajnik Károly szerkesztése mellett. A „Magyar Sajtó“ ekkor gyorsan emelkedett föl, s csakhamar 4000 előfizetőt csoportosított maga köré. A lap fe-

lős szerkesztését azonban sohasem akarta elvállalni.

A politikai irodalom terén kivivott érdemei elismerésül 1861-ben Dorosma, kiskunsági város tiszteletbeli polgárává, Pest-város és Kővárvidék tiszti főjegyzőjévé választották. Az aprilra kihirdetett országgyűlésre pedig Középszolnokmegye zsbói kerülete képviselőjének választotta. Programja hű tükre elveinek. Mint az országgyűlés nemzetiségi bizottmányának tagja, érvényesítette tanulmányait s az akkori felirati párthoz tartozott. Ugyanez évben választották meg az akademia történelmi osztályába levelező tagnak.

1862-ben a juniusi belgrádi események után, midőn Szerbia fővárosát a törökök ostromolták, a szerbek jogos ügyét a „Magyarország“ hasábjain védelmezvén, e cikkei a Száván tul oly elismerést vívtak ki, hogy III. Obrenovics Mihály fejedelem nagy értékű gyűrűvel tisztelte meg. — 1862-ben megvált a „Magy. Sajtó“-tól s a Jókai által alapított „Hon“ egyik munkatársa lön. 1863-ban Jókait a katonai törvényszék elítélte, minek következtében kötelességének vélte e lap felelős szerkesztésének átvételét. Ugyanezen év augusztusában őt is hasonló sors fenyegette, 5 hónapig tartó pört kellett kiállania, s csak ezután mentette föl a katonai törvényszék. A viszonyok változtával 1865. augusztusában a lap felelős szerkesztését ismét Jókainak adta át.

A mostani országgyűlés egybehívásakor újra fellépett, mint zsbói követjelölt, de az ottani apróságos érdekek számbavételével, nehogy visszavonásra adjon okot, még a választás napján lemondott a követjelöltségről.

A magyar akademiában székét a „Jelenkori szabadság, tekintettel a magyar alkotmányra“ című értekezéssel foglalta el. Férfikorának délpontján levén, tanulmányától és szorgalmától még sok hasznost várhatunk.

Zilahy Imre.

U t o n.

1. Szívem, lelkem majd megszakadt belé,
Az a koesi ugy össze-vissza rázott;
Alig vártam, hogy a hús fák alatt
Elérjem azt a csöndes régi házat.

2. Egy-egy panaszhang tört ki ajkaimra,
De elhallgattam, mint ki szólni fél;
Az ut mellett megtapsoltak az ágak,
És hahotázott a goromba szél.

3. Szerettem volna sírni, mint gyerek,
De türtem békén, elnyelvén a mérget,
S a messzeségbe mélyedt el szemem,
Hahogy találna valami fehérét ;

4. A fehér házat . . . lombos, árnyas kertet,
A szeretetnek boldog enyh-helyét,
Hol dús kezével a mindenható Ur
Egy világ kincsét hintegette szét.

5. . . . Ott voltam végre lanyha esti szél
Fogott körül a kertek illatával,
A közelemben elhaló zenét
Száz kis madárka viszonozta távol.

6. Ott voltam végre s künn ülénk a kertben,
Egy-egy csillaggal népesült az ég ;
Mellettem meg a csillagszemű lányka,
— Ki tudja : miről álmodozhaték ?

7. S elhalt a szél, madár madár se zenge már,
Mi elszerettük a nagy némaságot ;
Szívem, lelkem meg csaknem megszakadt. . .
— Az a koesi úgy össze vissza rázott.

Udvardy Géza.

A cserép pipa.

— Elbeszélés. —

(Folytatás.)

A famulus szigorú motozást vitt véghez, míg a felügyelő egyik fenyőfaszékre lepihent.

A motozás eredménytelen maradt.

— Adjátok ide a ládák és fiókok kulesát.

Oda kellett adni mindenkinek valamennyi kulcsát. A buzgó felügyelő, ki ily pontosan ügyelt föl, hogy sz. Lőrinc intézetének falai közt semmi tilos ne történhessen, a famulussal együtt a hálószobába ment.

Egy negyedóra múlva neki vörösödött arccal jött vissza, kezében egy pipát tartva.

— Nr. 14! Ez te vagy ugy-e, Sási Lajos. Tied ez a pipa ?

Lajos meghökkent.

— Igen illustrissime, az enyim.

— Tehát pipáztatunk urficska? Ezért vagy oly vékony, hogy a szél is majd elfű. Te alattomos sehonnai, hát nem ismered az intézet szabályait.

— Kérem illustrissime, feddjen meg négy szem közt, ha azt hiszi, hogy csakugyan dohányoztam.

— Mit, te még ellentmondasz? Haszontalan ingyenélő, példásan büntetlek meg.

— Tegye azt illustrissime, de ily csúf szavakkal ne illessen engem.

Meglehet, hogy Amerika rabszolgatartói közt akadtak, kik rabszolgáiktól eltürtek egy—két szó ellenmondást. A mi rabszolgatartóink nem ilyenek.

A rector ur nagy testéből minden vér fejébe szállt, a fiuhoz rohant, s arcul akarta ütni. Lajos két kezével megragadta a husos kezét, és visszatartá.

— Vérig csapatlak! — kiáltott a rector. Lajos elsápadt s hátra lépett.

— Azt nem fogja tenni. Inkább kilépek az intézetből.

A rector ur fenyegetőzéseik közt hagyta el a termet.

Harmadnap múlva Lajost kitiltották az intézetből, mint rossz erkölcsű, javíthatlan ifjut.

Az ifju megdöbbsent. Már megszokta a sanyarúságok helyét, és gyökeret vert szívében a vágy, hogy tanulás által felküzdhesse magát. A becsvágy forrása megnyílt keblében, s nem egyszer ábrándozott fényes jövőről, mint minden fiatal elme.

Mit fog most tenni? Atyja szegény ember, ki nek nem áll tehetségében tovább képeztetni. Hogy kézműves pályára lépjen, attól már elkésett, s e pályán boldog sem lehetne, mert becsvágya föl van izgatva.

Ily gondolatok közt hagyta el sz. Lőrinc növeldjét, hol a növendékek csaknem oly martírok, mint sz. Lőrinc volt, kit vasrostélyon sütögettek.

Őszi délután volt, s hideg eső hullott. A sz. Lőrinc intézet rectora nem igen tett még kegyesebb cselekedetet, mint midőn Lajos nyakában hagyott egy rongyos avult szürke köpenyeget, mely most a hideg és eső ellen jó védelműl szolgált.

Lajos lelkére nyomasztó sulyként nehezedett, hogy mit fog szólni a történetekhez anyja és nagynénje. Ez foglalkoztatá most legjobban. Tudta, hogy szomorúságot szerez atyjának és keserű, sokszor megújuló szemrehányásokat magának.

— Nem fogok haza menni, — gondolta magában könyes szemekkel, — mit keresnék én szegény atyám házában. Talán magam erején is megtudnék élni, s ha tehetség van bennem, felküzdhetem magamat saját erőmből is.

És azoknak a nagy embereknek étetére gondolt, kik szintén alacsony helyről, elhagyatva és nélkülözve emelkedtek föl. Fiatal kedélyek sokszor vigasztalják ezzel magokat. Az utolsó és szomorú vigasz ez.

Elhatározta, hogy csakugyan nem tér haza mindaddig, míg csak örömet nem szerezhet.

Egyedül volt a világban s azt sem tudta, hova forduljon. Azzal kecsegtette magát, hogy valahol kis gyermekek mellé fogadják.

Lajosnak egy hozzá hasonló koru barátja volt, kivel az iskolában ismerkedett meg. — Hozzá ment most egyenesen s minthogy a város tekintélyes családjai közé tartozott, gondolta, hogy barátja atyja állomást szerzend számára.

Barátja szívesen fogadta, de szülői nem. Egy elcsapott diák szigorú

szülők előtt nem lehet kellemes vendég. Lajos két napig volt ott, de állomást nem kaphatott. Harmadnap barátja atyja tudtára adta, hogy szeretné, ha visszatérne szülőihez. Ellátták mindazzal, mi az utra szükséges volt, de Lajos nem ment haza.

A szomszéd megye székvárosa felé vette útját, hogy itt keressen állomást. Három napi gyaloglás után éhezve meg is érkezett. Szomorú arccal jelent meg a tanárok előtt, bűnbánólag bevallott mindent s kérte, hogy ajánlják valami családhoz. Hanem a sz. Lőrinc intézet elűzött növendéke nem gerjeszthetett bizalmat, s Lajos hiában remélt.

Eladta köpenyét, hogy ne éhezzen, s a városvégi csárdában aludt, ivók és tivornyázók közt.

Egy hétig éldégt itt keserves nyomorban. E közben levelet irt atyjának, megirta, hogy nincs

többé az intézetben. Vigasztalta benne atyját, mikor a vigaszra neki is oly nagy szüksége lett volna. Erős reményről is irt, melyet jövőjéhez köt. Minden fiatal szív oly sokat vár a jövőtől, akkor is, ha még azt sem tudja, hol hajtsa le fejét.

Szomorú és csalódva hagyta el a várost. Már ingadozott s a nyomor képe ijesztgette. Vérmesb reményeivel alább hagyott, legelső vágya most csak az volt, hogy éhen ne haljon.

Egy parányi, jelentéktelen esemény, minő a cserép pipa eseménye volt, gyakran ily nagy horderejű lesz a szeszélyes sors kezében.

Hullt az őszi eső. Lajos fázott. Vékony kék posztó kabátját, mely a legroszabb volt az intézet lomtárában, átvárta eső és hideg. Az éhség is gyötörte, s kóborlása első napjában már annyira kimerült, hogy alig vonszolhatta magát. — Egy jó szívű paraszt megszánta, fölvette szekere-re, megkínálta tarisznyájából, s elvitte falujáig. Midőn háza előtt megállott, az ifju halálsápadtan elterülve feküdt a széna közt. Beteg volt és nem tudott tovább menni.

Képek az állatkertből. IV. A szarvasakol. (Szövege a „Vegyesek“ közt.)

A jószívű ember házába vitte s feleségével ápolta majd három hétig.

Lajos nyomoruságában nagy szerencsének tartotta, hogy a jegyző fölötte sovány föltételek mellett magához vette, hogy másolgasson és segítsen neki hivatalos foglalkozásaiban. Az egyetlen fényes föltétel az volt, hogyha megismerkedik a jegyzői hivatal titkaival, jegyzősegéd lesz a címe.

Tavaszig megismerkedett, s ekkor a jegyző csakugyan úgy beszélt róla, mint segédjéről.

Itt, e kis faluban élt a fiatal ember, még mindig eltöltve becsütygyal és reménynyel, miket az időnek kell meghozni.

Mult az idő s Lajos lelke még egyre béna volt. Nem tudott innen szabadulni. Olykor levelet irt atyjának, de mindig máshol tette postára, nehogy

megtudja, hol tartózkodik. Minden levélben vizsgálta s emlegette, hogy jövő áll előtte.

Ő valóban érezte is az erőt, hogy küzdhessen jövőjeért. Kevés üres óráiban olvasott és tanult. Mindennek eredménye pedig az lett, hogy irigyelte, a kik szabadon tanulhatnak, a kiket sorsuk oly helyzetbe hozott, hogy követhetik vágyaikat.

Mennyi leverő gondolat nehezedett lelkére, midőn egyedül volt, és szitta cserép pipáját, mely már eddig két nevezetes fordulatot adott életének. Érezte, hogy az idő halad, s nem fogózhat bele, hogy követhesse.

E töprengések korán komoly, mogorva ifjává tették. Már husz éves volt, s megdöbbenve kérdezhetette: „hol van az én ifjuságom, s hol vannak az én ifjuságomnak örömei?“

Sok oly szülötte van a sorsnak, kikre csak akkor tekint, midőn szeszélyes kedve van. Egyiket főlemeli, másikat a porba dobja. Az emberek badarságai is gyakran kezét fognak vele s ha egyéb nincs előttük, egy cserép pipával is el tudják temetni.

Szegény Lajos mostoha gyermeke volt a sorsnak, és szomoruan keletti éreznie, hogy csekély események mily nagyokká nővik ki magukat, ha az idő mulik.

Szerencséje volt, hogy még mindig remélt. Joga is volt remélni. Elkövetett mindent, hogy helyzetén változtathasson. Mennyit virasztott fagygyertyája mellett, csakhogy ismereteit növelhesse. Nem mulatott, nem járt szórakozni, megvont ifjuságától minden kedvtölést.

A jegyző (a ki különben tréfás ember volt és szerette Lajost, mert helyette mindent elvégzett) sokszor „tudósnak“ nevezgette, s a lelkész bevalotta, hogy korához képes: sok tudományos ismeretet szerzett.

E közben hírét hallotta, hogy atyja meghalt. Egy

kardói lakos fordult meg a faluban, a ki nem ismerte Lajost, és attól hallotta meg. Kinos csapás volt, mely kegyetlenül marcangolata szivét. Egyedül állt, senkije sem volt többé e világon.

— Miért küzdjem most már? — így gondolkodott ekkor — nincs, kinek örömet szerezzek. Atyám volt, kinek végső napjaira egy kis apai megelégedést akartam szerezni. Most már csak magamra kell gondolni, s az én igényeim egyszerűek. Mért zaklassam lelkemet és szivemet. Mért ne engedjem magamat ifjuságom által ragadtatni.

Elcsüggedt, s reményekről, álmódott jövőről nem akart többé semmit sem tudni.

Hanem az élet nem oly könnyen hagy nyugodni. Ha mindenki gondtalanul, mivel sem törődve haladhatna: kevés nyomoruság lenne az életben, és soha sem irnának sem életrajzokat, sem világtörténelmet. Az élet nem nyugalmas utazás, s ez életidő minden idők közt a legalkalmatlanabb a nyugalomra.

A huszonkettedik év az élet legszebb évei közé tartozik. A legnyomorultabb életnek is vannak mosolygó, boldog pillatai. Az ifjuság valamelyik éve talál oly időt, midőn uralkodhatik, s megadja az ifjuságnak, a mi őt illeti, lehetetlen, hogy egy életrajzból hiányozzék egy boldog esemény (bármily kicsinyke is), lehetetlen, hogy az ifjuságból hiányozzék a szerelem.

A huszonkettedik év Lajos szivébe szerelmet hozott.

A faluba egy jómódu közbirtokos költözött, kinek szép, ifju leánya volt. Lajos szive nyugtalanul dobogott, midőn először beszélt vele; arca égett és ismeretlen érzések árasztották el keblét.

Egy szép arc, egy nyájas szó, könnyen megzavar egy 22 éves szivet és elmét.

(Vége köv.)

Kazár Emil.

Két éj a holtak közt

A párisi katakombákba, a holtak ezen földalatti országába bemehetni némi nehézségekkel van összekötve, alkalmasint azért, mert a kormány e helyiségek meglátogatását csak kíváncsiságnak tartja; azonban Franciaország majd minden vidékén a tilalmat onnan magyarázzák, hogy szerintük a Tuileriákbaól egy titkos ut vezet a katakombákba s mert a mostani uralkodó tart tőle, hogy ezen az uton gyilkosok juthatnának hozzá. Bármilyen legyen azonban a dologban, — mondja egy francia író, én és barátim szerencésések voltunk engedélyt nyerhetni a földalatti üregek meglátogatására.

Hogy gyakran mily csekély körülményektől függenek a legborzasztóbb események, ennek példájául megemlítem, hogy itt leírandó hajmeresztő élményeimtől megmenekülök, hahogy az idáig hozott bérkocsishoz így nem szólok: „Ha félóra mulva nem leszek itt, akkor elmehet.“ E szavaimnak oka pedig az volt, hogy én a katakombák meglátogatására néhány nap előtt süker nélkül kértem a rendőrségtől engedélyt, s hogy ez ugyanazon nap reggelén érkezett meg, midőn sürgős ügyekben Marseillebe készültem utazni. A vasuti menet déli tizenkettőkor indult s az engedély tiz-

kor jött. Én nem akartam elszalasztani a katakombák meglátogathatóságát, de azért el is akartam utazni s azért megakartam kísérteni: vajjon félóra elég lesz-e bolyongásomra, mely esetben délben már az indóháznál lehettem volna.

A katakombák hatalmas, de nagyon egyhangu benyomást gyakoroltak rám. Ez üregek eredetileg kőbányák voltak s ezek szolgáltatták az anyagot Páris fölépítéséhez, úgy hogy joggal mondhatni, miként e világáros saját beleiből készült. E század elején I. Napoleon megparancsolta, hogy a holtakat a városon kívül kell eltemetni, s ennek következtében a városban volt temetőket felásták, beépítették, s az évszázadok alatt elhunyt franciák csontjait a katakombákba vitték, hol azokat fantasztikus rendben állították fel, úgy hogy a látogatónak két koponyából képezet fal között el kell haladnia, melyek kísérteties szemekkel merednek reá.

Tíz perc elég volt rá, kíváncsiságomat kielégíteni, azonban kísérőnk hivatásához hiven meg nem szünt a még további csodákról beszélni, s minthogy társaságunkban két hölgy is volt, ezért csak tovább haladtunk. Mindegyikünk lámpát tartott kezében s valóban különös csoportozatot képeztünk.

— Én most visszatérek s magukra hagyom önöket, — mondám. A visszavezető utat könnyen megtalálom; még épen elég időm van rá, hogy a vinnal elmehessek.

Vezetőnk nevetett azon gondolatra, hogy a visszavezető utat el akarom találni, én azonban órára tekinték s láttam, hogy csak tíz perc hiányzik a a félórából. Ha tehát azonnal nem térek vissza, bérkocsim elmegy.

A mennyiben eddig láttam, a katakombák egy széles főtűből állottak, mely szabályos közökben kisebb utcáktól volt átmetszve, melyek közül többeken jöttünk keresztül. Én az utolsó voltam a társaságban, s készakarva maradtam hátra, mert nem nagy hajlamom volt messzire előre haladni. Határozatlanul pillantván egyik oldalról a másikra, szemem egy különös nagy koponyára esett; hogy közelebről lássam, befordultam a melléksikátorba, s midőn szemben álltam vele, egy ocsmány patkány ugrott belőle, egyenesen arcomnak. Mintha golyó terített volna le, földre zuhantam.

Minden ember undorodik bizonyos tárgytól, s az undor ezen tárgya rám nézve a patkány, melynek láttára is rosszul leszek. Majdnem szégyenlem magam, de nem tagadhatom, hogy most elájultam s valószínűleg néhány percig lehettem öntudatlan állapotban.

Midőn ismét magamhoz tértem, mély sötétség környezett. Sokáig egyetlen hang sem üt meg fülemet, míg végre dübörgést hallottam fejem fölött; kocsi volt az, mely borzasztó sirom fölött hajtattott. De végre összeszedve magamat igyekeztem helyzetemet felfogni.

Társaim eltűntek. Elhagyták-e már a katakombákat, avagy kerestek-e engem? Elájulásom után bizonyára észre kellett venniök, hogy hiányzom, — gondolám, — de hogyan eshetett az, hogy eltávoztak azon helyről, a hol legutóbb láttak. Ha kerestek, okvetlen belé kellett tekinteniök a melléksikátorba, mely mellett el kellett haladniök, s mégsem találtak fel! Egyszerre előttem állott a borzasztó való. Valószínűleg többször kiáltozák nevemet, s mert nem nyertek választ, azt hihették, hogy visszamentem.

Félelmetes volt ez a tudat, de mégsem estem kétségbe. Mielőtt itt siromban éhen halnék, társaimnak tudtára kellett esnie, hogy nem utaztam Marseillebe s gyanitniök kelle, hogy a katakombákban maradtam. De már az is iszonyu kilátás vala, hogy ezen földalatti boltozatokban táplálék és víz nélkül, koromsötétségben négy-öt napot töltsék el.

Legelőször is azon tanakodtam, ott maradjak-e, a hol eleston; de csakhamar beláttam, hogy ily veszteglés megölne; ezért fölálltam, kinyújtottam kezemet, s a koponyafalat érintettem, azonban újra önkénytelenül visszahökkenem. Néhány pillanat múlva azonban legyőztem borzongásomat, s bátorságot nyertem a csontokat meg is tapogatni.

Lámpám esésem következtében ezer darabra tört, s miként történhetett, hogy társaim ennek zaját nem hallották, meg nem foghatom; alkalmasint kocsi robogott el fejük felett azon percben az utcán.

Egyszerre eszembe jutott a patkány: Ha ez az undorító teremtmény még egyszer közelembe jő, mit tegyek? Ezen gondolat aggodóvá tett, s azt hívém, hogy már is közelemben van. Önkénytelenül hadonáztam magam körül, s e közben a lámpa cserepeiben úgy összevagdoltam kezemet, hogy a vér csorgott belőle.

Azonnal reá csavargattam zseb- és nyakkendőmet, nehogy valamely csepp vér a földre hulljon, s ezen állatnak tápúl szolgáljon.

Beláttam, hogy tovább kell mennem, de nem tudtam, mily irányban. Tapogatódzásom után megtaláltam a rendkívül nagy koponyát, azt jobbra hagytam s tovább tapogatóztam a főtűca felé, melyet föl is ösmertem az itt összehalmozott koponyákról. Midőn beléptem ezen utcába, izgatott ide-

geim változást éreztek s jobb arcom melegebb lég érintette.

Gondolkoztam rajta, vajjon mily körülmény okozza ezen változást s megtudtam. Ennek kívülről jövő légvonalnak kell lennie. Ha tehát ezen irányt követem, végre valamely nyílásra kell akadnom.

De volt még más aggályom.

Tudtam, hogy mi az utcának balkéz felőli részéről jöttünk s a léghuzam pedig a jobb vagyis ellenkező oldalról áramlott, s ezt csak úgy fejthetem meg, hogy a katakombáknak több bejárattal kell birniok. Elhatároztam tehát, hogy a léghuzammal szembe megyek. Hány mértföldet bolyongtam be? meg nem határozhatom, nekem azonban úgy rémlett, mintha száznál is többet. Hol gyorsabban, hol lassabban lépve, tovább és tovább haladtam, soha sem pihenve meg. Előbb-utóbb ajtóra kellett akadnom, s hogy mennyi időt töltöttem el ezen borzasztó vándorlásban, csak később tudtam meg, midőn szabad légre jutottam. Ha pihenés végett leülök és segélyre várok, megőrültem vagy öngyilkossá lettem volna, mielőtt segély érkezik, mert csak erőm óriási megfeszítése tartotta meg eszméletemet.

Időről időre hallottam a fölöttem robogó kocsik zaját, majd gyöngébben, majd erősebben, a szerint a mily vastag volt a fölöttem levő köréteg, — s ez

némileg bátorságot öntött belém, mert emberi lényeket tudtam közelemben lenni. De ezen kívül semmi hang sem zavarta meg a csöndet, mert még lépteim is némák valának.

Mindig is mindig a léghuzamot követve, — melynek már fokozatos növekedését is érezhettem, — folyton folyvást siklottam, mindig a koponya falat tapogatva. Ennek egyszerre vége szakadt s kezem fát érintett. Ez farácsos kápuzat volt! E mögött ugyan sötét volt minden, de mindamellet éreztem, hogy kijáráshoz jutottam s valóban észre is vettem távolabb egy másik ajtót, melynek hasadékain gyöngye világosság ömlött be. Oh mily mennyői fényül tünt fel előttem az a gyenge világosság.

Nem is kell tán szólnom róla, hogy mily erőködéssel törtem fel a rácskaput, s hogy dübörögtem a külső ajtón, miglen ez fölnyílt, hol hat kivont kardos zsoldár s nagy néptömeg fogadott.

Ez természetesen nem az a kapu volt, melyen kijöttem. Harminchat órát, tehát két éjjelt s egy nappalt töltöttem a földalatti sirokban, egyetlen percig sem pihenve meg. — Ezután hosszabb ideig fekvék betegen az izgatottság és kimerültség miatt, de megvan azon dicsőségem, hogy annyi koponyát tapogattam, mennyit kívülem talán egyetlen ember sem!

(Ü. L. U. M.)

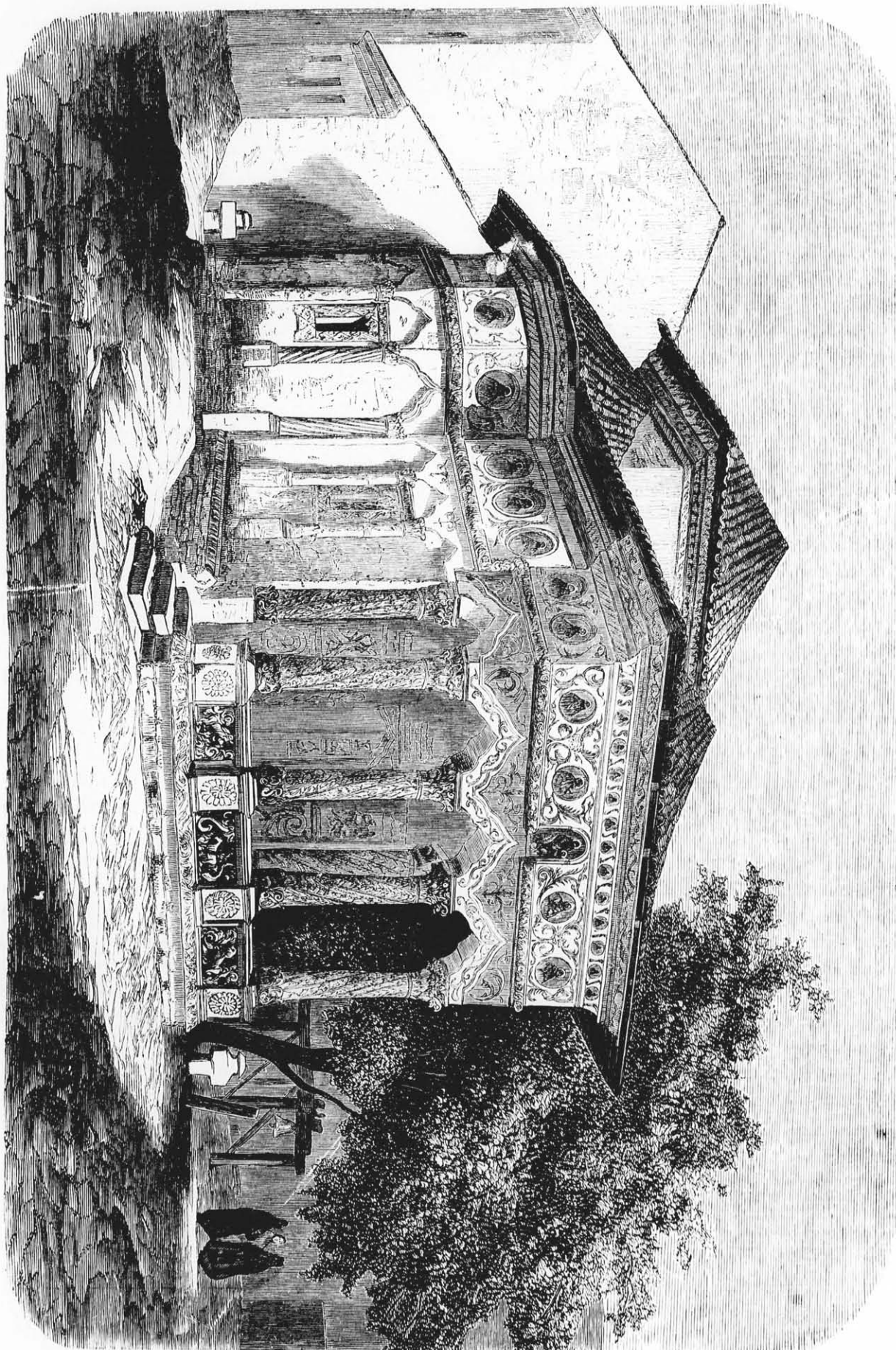
Fiuméről.

Fiuméről már I. Napoleon a következő emlékezetes szavakat mondá: „Ha e tartományokat megtartanám, nem Triest, de Fiume lenne a főkereskedelmi emporium.“

Édesen emlékezünk az alig mult korszakra, midőn a magyar gyár-, kézmű-, mezeti ipar, bank, pénz, vám, hitel, közlekedés, szabályozályozás, kereskedés, sat. ügyének avatott uttörői hangyaszorgalommal munkálkodtak anyagi érdekeink mozgalmas terén. Az alkotás és verseny e fényes korszakában egyetlen eszme sem talált általánosabb viszhangra, mint a duna-fiumei vasuti összeköttetés, és miért? mert ez a magyar ki- és beviteli kereskedés legrövidebb és így legtermészetesebb alapvonala tengerpartunkhoz, hol nemzeti vagyonosodásunk forrása van eltemetve.

A közbejött szomorú szünet után csakhamar bekövetkezett ama szerencsétlen időszak, midőn a centralizáló államférfiak zsenge anyagi fejleményeinket, és ezek között főleg a duna-fiumei vasut eszméjét elejtve, oly ügyet segítettek diadalra, melynek a birodalom legfontosabb érdekei áldozatul estek; s habár kénytelenek valának elismer-

ni, miszerint Triest geográfiai fekvésénél fogva soha sem hozható délkelet föbb 'kiviteli termény-cikkeihez oly kedvező összeköttetési viszonyba, mint Fiume: a trieszti összeköttetést mégis létesítették. De eltekintve az alig felállított vizás kereskedelmi politika elveitől, azt kelle hinnünk, hogy legalább a hadtani tekintetek mérsékelni fogják a központosításra törekvő erőködések: mert azt miként most, úgy akkor is kénytelen volt mindenki elismerni, hogy a quarneroi öböl hátterén, a megerősítendő három csatorna-szorostól mintegy 5 mértföldnyi távolságra fekvő Fiumének az ellenség pusztító hatalmától nincs oka rettegnie — miután a három csatorna-szoroson alkalmazható kereszt- és csillagtűz közé szorítható hajóhad soha sem foghatná Fiumét támadás céljául kitűzhetni; míg ellenben a nyílt tenger partján fekvő Trieszt összes kereskedelmi, tengerészeti, gyár, ipartelepei az első támadás esetén az ellenség menthetlen zsákmányaivá valának. Nyílt titok az jelenleg: miszerint a kereskedelem és tengerészet ez idő szerint jeles tekintélyei, Wüllerstorff és Tegethoff maguk elismerik,

Egy 6-litű templom Bukuresztben. (A „Vladinbél Bukuresztig című cikkhez.”)

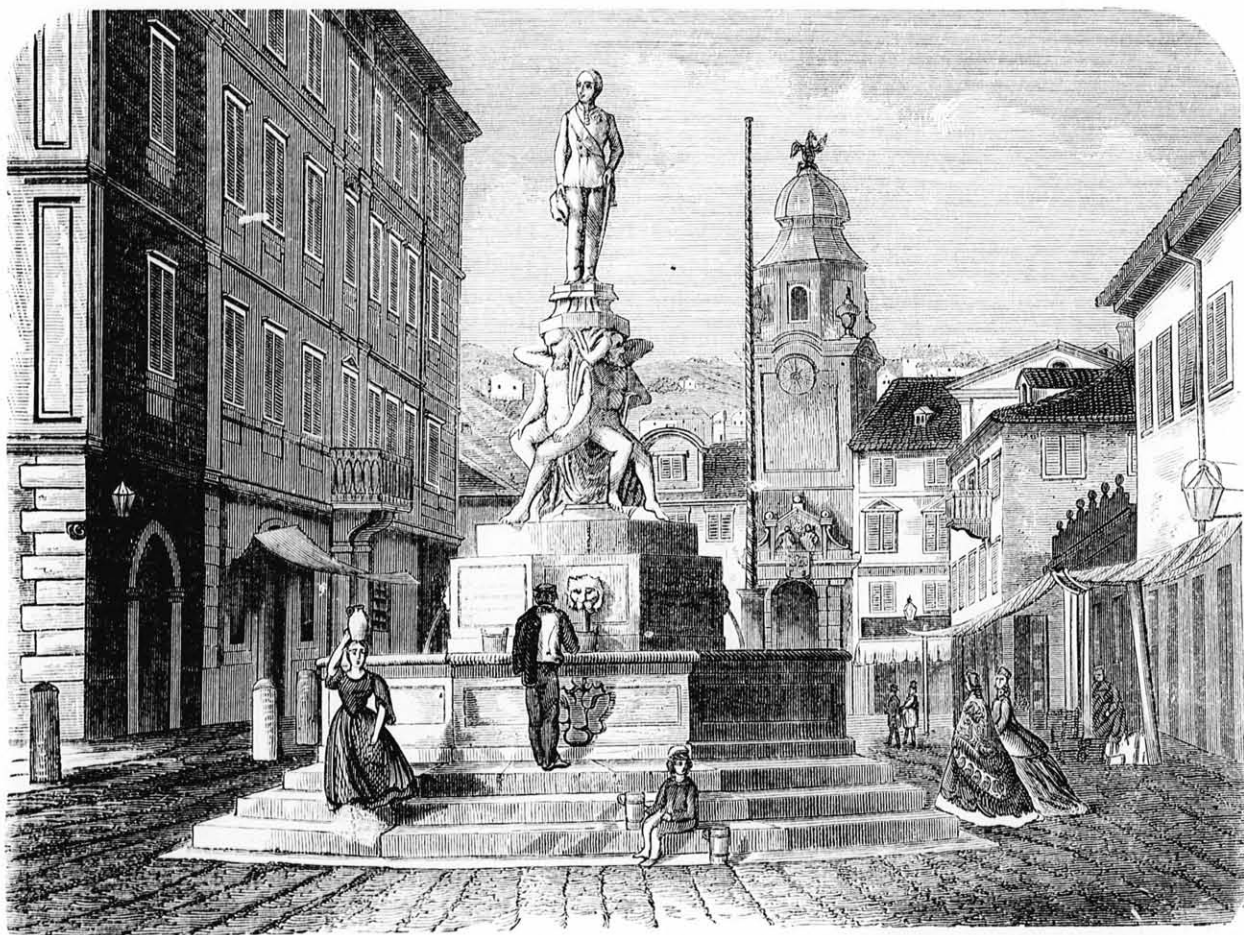
hogy ama roppant áldozatok, melyek a természeti törvények számba nem vételével kizárólag Trieszt emporiumának kifejlesztésére fordítottak, arányba sem állíthatók ama célokkal, melyeket a birodalom keleti felének oly nagy mérvben visszaható fontos érdekei ellen üzött kereskedelmi és tengerészeti politika folytán elődeik maguk elé tűztek. Hogy az elég későn letűnt kormány Triesztet szemelte ki bálványának, azt főleg azok magyarázhatja meg, mert a központosítási rendszer mellett a német örökös tartományok habár aránylagosan csekélynek nevezhető kiviteli keres-

annyi gonddal szövögették a veszélyes következményeinél fogva korszakot alkotó politikának pókhálószárait, örvendeztette meg Fiumét jelenleg uralkodó fejedelmünk látogatásával.

Ez esemény maradandó emlékeül diszszobor felállítását határozta el a város.

A diszemlék, melyet szives olvasóink az ide mellékelt rajzon láthatnak, közel az új tengeri kikötő sarkához, a város tornya előtti téren, nem messze ama régi kőoszloptól, mely a városi zászló talapzatául szolgál, lőn felállítva.

E remek műemlék három lépesős alapon, nyole-

Fiume városháztere a király szobrával. (Fénykép után rajz Blumberg.)

kedelmére, geográfiai fekvésénél fogva, előnyösebb szerepre látszik hivatva lenni Fiuménál.

A következmények szomorú bár, de fényes elégtételt szolgáltatnak nekünk; mert dacára a minden oldalról segítségre hivatott mellékágaknak, Trieszt a vajadás gyötrelmes állapotára van kárhóztatva, ki- és beviteli forgalma naponként hanyatlak, versenyképességét megtörték az emberi erő és akarata által le nem nyűgözhető természet törvényei.

1852. oct. 6-án, tehát éppen azon időszakban, midőn az államgazdászati szerencsétlen bölcsészei

szögű, — minden egyes oldal 6 láb széles, 3 láb magas — isztriai kő-medencéből áll, melynek közepén mintegy 4 láb magas, szintén nyolcszögű oszlop emelkedik, ennek négy átellenes oldalára ugyanannyi oroszlánfő van vésve, melyeknek torcaiból az egész tengerparton ismeretes legjobb ivóvíz ömlik a medencébe, hogy az érkező és távozó tengeri hajók személyzetének egyik fontos szükségletét pótolja. E nyolcszögű oszlopon négy óriás áll, ezek tartják a talapzatot, melyen az Uralkodó 6 $\frac{1}{2}$ láb magas, carrarai márványból művészileg faragott szobra emelkedik. Az egész diszem-

lék magassága $4\frac{1}{2}$ öl. A medence oldal-falain vannak a feliratok.

Érdekes megemlíteni, hogy az uralkodó szobrának arca épen a kikötő középpontjára van irányozva, s az előzmények után egy pillanatig sem kételkedünk azon, miszerint az állam hatalmának érdekeit éles látásával felismerő böles fejedelem, ki a birodalmának erkölcsi, anyagi és szellemi tökélt kimerítő üdvtelen rendszereket maga ítélte el, ki

birodalma szükséges és természetes igényeinek ki-elégítését tekintí uralkodása legfőbb céljának: — magyar koronájának e feltékenyen örözt drága gyöngyére is kiterjesztendi figyelmét, és mi megéljük a boldog időt, midőn a jelenleg sötét fátyol alá rejtett drága gyöngy ragyogásával a hatalom, nagyság és dicsőség fényét tükrözendí az elárvult magyar tengerparton emelkedő fejedelmi szoborra.

R. A.

Egy ország a tenger színe alatt.

A természettől a darvak és békák paradicsomául rendelt *Holland*, évszázadok folyama alatt egy népecske kitartó szorgalma következtében az emberek termékeny s sűrű népességü lakhelyévé változott át.

Vessünk csak egy pillantást a térképre. *Holland* egy deltát, azaz delta-alakot képez. A Rajna ágaitól befoglaltatva, mocsáros talaját valószínűleg azon iszapnak köszönheti, melyet e folyam az Alpoktól egész az északi tengerig való útjában sodor magával. Még a középkori térképeken itt mindennütt tavakat, mocsárokat, és ingoványokat látunk rendetlenül, keresztülkasul elterülni.

A Zuider-tó nedves rétekből s egy tóból keletkezett, ezenkívül még nagy területü földet borított a víz el; azonban a mocsárok, posványok és ingoványok nagy része ki lön száritva, rend váltotta fel a nedves zavaréket, s azon elem, mely az embereket elnyeléssel fenyegeté, nemcsak illő korlátokba szorítottatott, hanem ezenkívül a jólét és gazdagság forrásává változtatott át. Itt most a föld alatt és felett a gátok és töltések, valamint a legegyszerűbb alkotásu csatornák és zsilipek egymásba vágó rendszerét látjuk, melyek azonban egyszerűségükön kívül csodálkozásra méltók, kivitelök tömörsége miatt is.

Ha a vízi ország leírását mintegy szemléltetni akarjuk, akkor a következő fővonásokat kell kiemelniünk: *Holland* talajának legnagyobb és legjobb része a tenger dagálya alkalmával annak színe alatt fekszik, s e szerint minden hat órában víz alatt feküdnék s minden más hat órában ment lenne attól, a fővénypartok természetes védgátai s ama mesterséges töltések és gátak létezése nélkül, melyekkel lakosai folyóikat s a Süder-tó stb. partjait oltalmazzák.

Mindezek dacára azonban *Holland* rövid idő alatt elsüllyedne s régi posványos állapotába térne vissza, ha azon nagy víztömegtől nem tudnának megszabadulni, mely naponkint harmatból, ködből, esőkből, forrásokból, a víznek felszivárgásá-

ból s ilyesekből, gyül össze. Ennek eltávolítására — a legegyszerűbb és legbiztosabb módon az apályt és dagályt használják föl, melyre van főkép a vízmiútani intézmények nagy része ez országban alapítva.

Poldereknek (folyam- vagy tengerparti vidékek) nevezik a tenger színe alatt fekvő réteket és mezöket, melyeknek mesterséges utoni kiszáritásra van szükségök; ezt és fentartásukat zsilipeknek köszönik, melyek ugy vannak alkotva, mint a szelepek a szivattyukon. Ezek, mihelyt a víz nyomása belülről nehezedik rájuk, kinyilnak a tenger vagy a nagy folyamok felé, ha csak a folyam vagy tenger vize e nyomást visszontnyomása, ellenhatása által fel nem tartja; e szerint *Holland* az apály idejekor sok víztől szabadul meg. A dagály feltoluló vize pedig bezárja e zsilipek mozgatható kapuit, ugy, hogy egy csepp tengeri víz sem jut a polderbe, míg a bent levő víznek ideje van a dagály tartama alatt az árkok és csatornáknban összegyülni. A hollandi polderék nem csekély része még mélyebben fekszik, mint a minő az északi tenger színe apály alkalmával; e polderék régi, kiszárasztott posványok, ingoványok s tavakból keletkeztek s vizök csak szélalmok által vezethető a csatornáknba, melyekből az említett zsilipeken át végre a tengerbe jut.

E vízi tartomány minden vize, bézaratva a Maas, a Leek és az Y-tól, a megöntözési és lecsapolási rendszerek oly hálózatát képezi, melynek középpontja az ugynevezett Haarlemi-tó, mely azelőtt összeköttetésben állott az Y-val és a zuider-tóval s ez oknál fogva az apály és dagály játékának volt kitéve, de a mely tizenöt évi, 1840-től egész 1855-ig tartó nagy munka után teljesen ment a víztől.

Minden, vizét arrafelé vezető tájék, mint a Rajna, Delf, és Schie-mellék külön vízi országot képez, melynek polgárai mindnyájan oda tartozó föld-birtokosok. Ezek dologhoz értő s erősen érdeklött férfiukból álló tanácsot választanak, melyet

Hemradschapij-nak neveznek s melyre teljhatalommal bizzák a vízműtani érdekek, intézmények vezetését. Ez öröködik a töltések és zsilipek tartossága és biztossága felett s minden észrevett bajon és hiányon időhalasztás nélkül segít. A költséget minden földbirtokos viseli. Ha valami nevezetes vállalatba akarnak fogni, akkor a tanács az ugynevezett „Waterstaat“-hoz fordul, mely külön miniszteriumot képez s a hemradschapijokat központosítja.

Ugyanazon szükség, ugyanazon veszély egyesít minden erőt ez ország legfontosabb ügye számára,

mely kis tartomány sok nagy eseményt ért el. A szükség folytonosan mozgásban tartja. Matrózokhoz hasonlítanak lakosai, kik a kilyukadt hajón éjjel nappal kénytelenek szivattyuzni, hogy el ne süllyedjenek.

A vízhez hasonlólag a lég is alá van vetve a hollandiaiknak. Hollandi táj szélmalomok nélkül nem is képzelhető; ezek szakítják félbe a tér egyhangúságát s a sík tartományban várak alakjával bírnak, melyek itt gabnát őrölnek, fát fűrészelnék, ott olajat sajtolnak, papírt készítenek s más dolgokat végeznek.

Közli: **Szabó A.**

Kísérlet a gőzerővel a 16-ik században.

Hogy a spanyolok az új világ föltalálásával a kor akkori legkitünőbb tengerészeit, az olaszokat is csakhamar tulszárnyalták, ez az események természetes folyamának tekinthető; azonban hogy már a 16-ik század közepe táján oly tanulmányoknak felfedezői lettek, melyet a jelenkor legnagyobb szerűbbnek nevez, méltán bámulatra ragadhat bennünket. S e találmány a folyton mozgó gőz ereje.

Gonzalez Tamás spanyol, a simancai királyi okirattárban buvárkodván, 1825 évben következőket tett közre:

„1543 évben *Blasco de Garay* (Garay Balázs) V. Károly császárnak s egyszersmind spanyol királynak ajánlatot tett, hogy oly gépet hoz létre, mely a legnagyobb gályát nemcsak kedvező szél-fuvalom, hanem teljes szélesend alkalmával is minden vitorla s evező nélkül képes mozgásba hozni.

A császár, minden akadály s ellenmondás dacára, mely ezen ajánlatnak útjában állt, egy kísérletet tenni beleegyezett, mely ugyanazon évi június 17-én véghez ment.

Garay a gép szerkezetének megtekintését senkinek sem engedé meg, s a kísérlet alatt csak annyit lehetett látni, hogy a gép egy forró vízzel telt kazánból s a hajó külső oldalára alkalmazott két kerekből áll.

A kísérlet a Trinidad, egy gabonával terhelt, kétszáz tonnás hajóval tétetett.

V. Károly császár, a trónörökös (később II. Fülöp király) és számos, e kísérlethez rendelt pártatlan egyén és tengerész, kik a kísérlet szemtanúi valának, egyhangulag lelkesedéssel nyilatkoztak e tanulmány felett, s különösen bámulták a gyorsaságot, melyet a hajó a különféle fordulatok-

nál tett. Egyedül Ravago, a kincstárnok, ki e javalattal kibékülni nem tudott vagy nem akart, állítá, hogy ez új gép által mozgásba hozandó hajó három óra alatt csak két mértföldet haladhat, azonfelül kiállítására bonyolódott s felette költséges lenne, különösen pedig, a nagy veszélylyel járó vizkazán forrongásából eredő feszítő igen félelmes.

A többi véleményadásra fölhívott hivatalnok azonban biztosítá a császárt arról, hogy ez új géppel fölszerelt hajó kétszerre sebesebben fordul meg, mint a szokásba vett közönséges gálya, s hogy egy óra alatt legalább egy mértföldet haladhat.

A kísérlet sikeres végrehajtása után Garay, összes gépezetét a hajóból fölszedette, a fakészletet Barcelona fegyvertárába rakatta le, a gépezet többi alkatrészeit pedig saját lakába vitette.

V. Károly, dacára kincstárnoka Ravago ellenmondásainak, ez új találmány nagy fontosságát fölfogta, s azt bizonynyal előmozdította és saját előnyére ki is zsákmányolta volna, ha figyelmét, sokkal lényegesebb politikai események, e tárgyról el nem vonták volna; Garayt azonban magasabb állásra emelte, a gőzerő kísérleti költségeit megtérítette, s azon felül 20,000 maravedi díjt utalványozott számára.“

Garay találmányát érdeme szerint kell méltányolni, minthogy előkészülete, miként e leírásból kitünik, a jelenleg alkalmazott gőzgéppel legalább fő lényegében öszhangzó; ez elismerés azonban korántsem homályosítja el azon halhatatlan férfiak érdemét, kik a gőzerő gyakorlati alkalmazását a tökély oly magas fokára fejleszték.

Potemkin Ödön.

Viddintől Bukuresztig.

V.

(Bukureszt neve. — Az érem mindkét oldala. — Közhelyek. — Franciáskodás. — A mi az oláh erénye, bűn volna a magyarban. — Ritkul a nemzeti viselet.)

Még egyszer visszatérünk Bukuresztbe, hogy nyilvános helyei és lakóiról szóljunk. Bukureszt a régi Thyanis helyén épült s neve *Bucuria* szótól származik, a mi örömet jelent. Magát a várost ép oly nehéz leírni, mint meglátogatni; mégis némi fogalmat adunk róla, megemlítve, hogy közepén van a kereskedők negyede, mely négy főutcából áll; itt van a színház s a fejedelmi palota, itt vannak a fényes boltok, a díszes kávéházak s itt az idegen árukkal tömött bazár. Bukureszt épületei közt leginkább a hindu építkezésre emlékeztető ortodox görög vallásu egyházak lepik meg az idegent, melyet mai számunk képe tüntet föl.

Ezen városnegyeden kívül az utcák labirintja következik, melyek nem annyira városnak, mint több, egymással összekötött falunak látszanak.

Lehetlen $\frac{1}{2}$ nagyobb ellentétet képzelni, mint a melyet itt lát az ember s ez jellemzi az ország társadalmi állapotát is. A görbe-girba utcák közelében, melyeken örökös a szemét és büzhödt mocsár s hol nyomoru vityillók képezik a szegénység cégérét, rosszul esik szomszédságban látni az arisztokratia díszes palotáit és villáit. Bukureszt az újabb időkben ugyan igyekszik szépülni s ez igyekezetében hasonlít az ország politikai állapo-

Vagyonosabb oláh földmivelő.

Bukureszti zsidó.

tához, mely az orosz és török nyomasztó és erkölcstelenítő uralkodás nyomait eltörölni óhajtja; azonban nem kételkedhetni rajta, hogy ugy a főváros, mint az állam csak akkor alakult át európai értelemben, ha elfogadja ennek irányzó eszméit.

Bukuresztnak már most is van elég közkertje, bálja, hangversenye sat., de nincs kövezete, nincsenek közkutjai, utcaseprői.

A polgárság minden este megjelenik a közker-

tekben, hová nem annyira üde léget szívni, mint inkább magát mutogatni megy, — épen ugy mint Pesten, hol a városrlicht portfelhőiben, mint valami ködfátyolképek jelennek meg szépeink.

A bukureszti sétálók komolyak s francia divat szerint öltözöttek, s csak kevesen tartották meg nemzeti viseletüket, közöttük leginkább a zsidók, mert azt hiszik,

hogy a világ parasztnak fogná őket tekinteni.

Azonban ugy látszik, — mondja egy francia utazó, — hogy a francia divatnak ezen utánzása az oláhok legnagyobb részében dicséretes érzelméből ered, mert a magyarral ellenkezőleg, ki lehetőleg fenn igyekszik tartani szabad és dicső multja emlékeit, az oláh nép feledni iparkodik mindazt, a mi szolgaságának gyűlölt idejére emlékezteti s öltözetében is a szolgaság ily reliquiáját látja.

A cukornád.

Hogy a cukornád hol volt legegység honos: arról semmi bizonyosat nem tudunk. Az újabb kor hitelesebb természetvizsgálói sokat foglalkoztak ezen tárggyal s az ő vizsgálódásuk nyomán elhithetjük, hogy a cukornád Kelet-Ázsiából származott.

Csodálatos, hogy a cukornád schol sem található vad állapotban; mindenhol művelve termesztik. Több hirneves fűvész azt állítja, hogy Bengáliában és az ottani környéken kiválólag temérdek cukornád terem, mindez azonban, miután Dél-In-

dia ültetvényeinek rövidülését el akarják kerülni csak a belföldön használtatik el; azonban ott is csak művelve tenyészik.

Mint minden durva népnél, úgy szintén ott és az ó korban is a cukornád mint élelemszer nagy szolgálatot tett. A Sandwich-szigeteken Rio Janeiroban, Ceylonban és Indiában majd minden gyermek cukornáddal jár kezében, sőt az indusoknál a cukornád még mai napig is mint áldozat tétetik az oltárra. A braminok orvosai hatalmas gyógyanyagul használják, és valószínű, hogy a cukor finomításának egy neme nem volt ismeretlen előttük.

Bengáliában s Kalkutta egyes részeiben a ház szükségleteire majdnem mindenki tenyészt cukornádat kisebb ültetvényekben. Babar zultán azt írja, hogy ő 1520—1542-ben a cukornádat Kabulba, Bedakshánba és Bokharába átültette. Delhiben a tizenegyedik század elején már nagy cukor vásár volt, és a cukornak már akkor is három neme volt ösmeretes, nevezetesen a vörös, a liszt és jegecült cukoré.

Delhiből az 1510-ki évben Odoardo Barbosades

jelentékeny cukorkereskedésről tesz említést, és azt állítja, hogy ott igen jó fehér cukor készítettik mely cukor nem darabokban, hanem porhanyitva kerül ki a gyárból. E cukrot többnyire gyümölcsök befőzésére használták.

Khinában már a hatodik század elején találunk cukornád-ültetvényeket és egy abból készített liszt cukort (schü-tang.) A tizenegyedik században tehéntejjel vegyített „tejcukorról“ is van szó.

Khinában a cukorfőzést már régen ismerték és a khinai természetrajzíró: Li-si-csin a tizenhatodik században már agyag-cukor mintákról és cukor-malmokról beszél; a raffinírozás (tisztítás) azonban csak később, és valószínűleg India közlekedése útján lett ott ismeretessé.

A cukor finomítását a khinaiak csakhamar meglehetősen tökélyre vitték, és a khinai jegeccukor még mai napig is a legjobbnak tartatik. Hogy Indiában a raffinírozást már régen tudták, az Vasco de Gama beszédéből is kitünik, ki többek közt említi, hogy Kalkuttában 1478-ban roppant mennyiségű fehér cukrot látott. **E. K.**

Háromszáz éves magyar levél.

(A csanádi püspök Zay Ferenchez.)

Tennap estve 15-dik napján Decembernek adták meg a kegyelmed levelét. Én a kegyelmed éhöz-zám való jó akaratjában soha nem voltam kétséges, mert én is tiszta szívből akarok — mig élek — szolgálni kegyelmednek. Senki nem tartozik velem, hogy lelkét és üdvösségét e földi uraiért elveszesse, a fejedelemnek sem kell azt kívánni; ezt azért mondom, hogy vagy haragszik vagy nem, de én általan fogva ebbe a tisztbe, a kit (melyet) látom hogy vocatiom (hivatásom) ellen vagyok, semmiképen nem akarok lennem, hanem azt megművelem, s kit (mit) mondtam kegyelmednek. Ruber izene énnekem, hogy mivel Császár írta volna önéki, hogy kegyelmed megmaradott volna a kassai kapitánságban, kit (mit) én bizon nem bánok enmagamért; de csodálkozom rajta, hogy énnekem arról semmit nem irt kegyelmed: hogy és mimódon ment reá; és ha adtanak valami jószágot avagy ha fizetést megadták, isten látja, hogy senkinek inkább nem kívánnám, mint kegyelmednek hogy immár valaha valami jóval lenne a fejedelem. Azt is írja meg kegyelmed miért hivatták Magócsit, micsoda tisztre akarja fogni? Vekeyt, Ormándyt és Viczmándyt is felhivatták Karácsonra, hogy arbiterek legyenek. Arról is írjon kegyelmed,

hogy ha a gyűlésre Császár is alájöhet Pozsonyba és miről leszen a tractatus főképen, mert immár jól értik ott fenn.

Ruber uram csak alig vagyok, senki nem fél tőle; a nemes emberek egyike a másik házára megyen és megöli a másikat; Kende Bálintot ma negyed napja hogy megölelék házában, nappal, a Viczmándi veje több nemes emberrel; azonképen a szegény Mulady Mihályt megölelék; több is esett efféle, mert a régi parasztondás szerint: „lány pásztor előtt, sat.“ A Mihály deákot nagy nehezen és csodamódon kiszabadítottam és commissariusságba jártatom imide amoda. A másik szinte olyan módon solítál immár, hogy elbocsássuk, mert semmiképen meg nem élhet.

A Forgách dolga igen kétséges dolog, és nyilván vagyok, hogy Simon és az anyja tanácsából mivelte. Azért „non est bonum serpentem in sinu faveri“ =nem jó, kigyót ölben gagyolni; vagy kegyelmedet vagy Bánfy Bálintot kellek Egerbe vetni, mert csodahirek vannak, kiből (miből) nem jó következik. Ama Berzeviczky az, ki Flandriából kijött vala, Forgáccsal volt Oláhországban, azt titkon erre bocsátotta, ki is itthon elzalogosította jószágát

és innen titkon Erdélybe ment bé Forgách Simonhoz, kibem semmi jót nem vélhetünk.

Ruber uram oda fel készül, mert a kassai ég igen keveset használ neki is; a fegyvereseket itt a hostátban (külvárosban) tartja telet, mert valaho-

nan megértette, hogy Margit bég a kapura akart öklelni. Deus conservet sat. Cassoviae 16-a Dec. 1568. E. Chanadiensis. (Kassán, 1568. dec. 16-dikán. A kassai püspök.)

Közli: **Balogh Lajos.**

Egy hét története.

— Junius 14. —

Mikor az emberek oly világtörténeti drámákat várnak, melyeket vérrel irnak, ágyudörejjelel és kardcsattogással kísérnek, s gyakran a legmeglepőbb fordulatokkal fokoznak idegfelesztővé: akkor bizony vajmi kevesen törődhetnek a mi fővárosunk apró eseményeivel, melyekben némelyik nap csakugyan nincs egyéb gyönyörűség, mint a ropogó rántott csibe és zöld saláta egy-egy lombos fatövében.

E tudat nehezedik tollunkra most, midőn szobánk „hüségben“ (24 fok meleg mellett,) arcunk ve rejtékével keressük a történeteket, melyekkel e rovatot, a mi mindig kiüresedő Danaida-hordónkat, néhány percre megint tisztességesen megtöltessük.

Hová forduljunk? Vidéken a fagy, külföldön a háboru, itt a rekkenő hőség.

Szörnyű világ! Száz meg száz desperátus ember ugrik naponkint a Dunába, melynek uszodáiban lakik most egyedül a nyugalom és elégtelenség. Máshol mindenütt ég a föld talpuk alatt, s a levegő teli van gyújtó sugarakkal fejünk fölött.

E mellett a háborus világ folytonos izgatottsága. Mindennap azt hisszük, hogy harci zajra ébredünk, s minden reggel folyvást csak a leeresztett függöny előtt állunk, melyen át nem lát be szemünk a cselekvények szinpadára, s mely előtt legfőlebb is néhány megunt alak mozog, egyik elfagyott olajággal, (a hitelét vesztett béke jelvényével) legyezgetve gúnyosan vigyorgó arcát, s prédikálva azt, a mit maga sem hisz, a másik pedig istenfélő modorban, fölfelé forgó szemekkel beszélve a háboru iszonyairól, — melleleg mondvá — az egyetlen tragikumról, mely még ez „európa-bágyadt“ világot izgatni bírja.

Most még az előjáték igen egyhangu, s alig áll egyébből, minthogy a diplomaták ép oly nyugtalanul szaladoznak ide s tova, mint a villanyos sodrony táviratai; de a függöny mozogni kezd, s maholnap egyet ránt rajta az a szajna-parti titkos rendező, kinek az egész drámát tulajdonítják, noha mint egykor a mi „Telivérünk“ szerzője, mindenkép szeretné másra fogni, s ki a világon valaha

élt minden scenirozót fölülmul leleményesség és szinpadi fogások tekintetében.

A várakozás ez ideges perceiben, midőn a politizáló világ egy minden órán megjelenő lapot szeretne, nem a legkellemesebb hír volt, hogy Benedek tábornok — ki egyáltalán nem nagyon szíveli az újságírókat — az északi hadseregnél semmiféle hirlaptudósítót nem tőr meg, kivéve tán a mindenütt jelenvaló „Times“ képviselőjét.

Meglehet tehát, hogy az először kilőtt ágyuk füstgomolya elébb áthömpölyög a csatornán tulra, mint mi hozzánk, s meglehet, hogy az első csatahírt Páris és Londonból vesszszük.

Mindamellet politikai lapjaink nem igen félhetnek sem a tárgy szűkétől, sem az olvasók megfogásától. Mikor oly hatalmas munkatársakat kapnak, mint az orosz és porosz király, Garibaldi és Benedek, Bismark és a franciák császára — akkor rájuk nézve nincs elfagyott esztendő.

E csapás az irodalom gyöngédebb termékeit, a költészet és művészet mezőit sujtja leginkább. Pár hét mulva meg fogjuk tudni, hogy a májusi szörnyű éjszakán a szőlőkkel együtt hány előfizető fagyott el.

Nagyon szomorú nálunk, hogy ha a családok háztartási budgetüket összebb vonni kényszerülnek, legtöbb esetben először is a lapok és könyvek esnek áldozatul. Tehát ép azok a cikkek, melyek a szellem táplálékát képezik, s mindenesetre a legkevesebbe kerülnek. Hisz egy kis kirándulás költsége pár évi, egy bál selyem ruha pedig pláne tíz évi lap-hordatással ér föl; azonban a multság szükséges, a selyemruha „kell“, csupán a lélek az, mely nem kiált, ha böjtre fogják.

Különben azt tapasztaljuk, hogy irodalmunkat ép az az osztály pártolja leginkább — hiven és szeretettel, melyre ritkán jár jó idő; a gazdagok, előkelők legnagyobb része nem ismeri e szükségét. Nem is kívánhatjuk tőlük! Nekik nem csupán idejü terméjük fagyott el, hanem fogékonyaságuk is már régen.

A közelebbi elemi csapások balkövetkezése legelőször is irodalmunk egyik legkitünőbb vállala-

tát érte. Ez a „magyar Shakspeare“ kiadása, melyre eddigelé Tomori Anasztáz barátunk előlegezése nagylelkűleg a költségeket, míg azt az idén nem képes többé tenni. E szerint a hetedik kötet — meglehet — fél év múlva jelen meg, ha csak a Kisfaludy-társaság nem talál valami módot, hogy e nagy érdekű kiadást folytathassa.

Petőfi egykor — megharagudva az üres páholyokra — azt írta: „Shakspearehez műveltség kell, de nem szaloni.“

Ime, itt volna egy alkalom, midőn a szalonok urai megmutathatnák, hogy ők birják azt a mélyebb széptani műveltséget is, melynek hiányában a nagy britt költő bárki előtt is csak talap nélküli szobor. Nem túlzott állítás, hogy valahára egy teljes magyar Shakspeare az irodalom becsületbeli kérdése, míg a félbe szakadt vállalat csakugyan országos kudarc lenne. Kisebb nemzetek is rég birják már e nagy költő minden művét elég szabatos fordításban; csak mi, kik különben elég büszkék vagyunk műveltségi haladásunkra, nélkülözük még mindig. Midőn a közönség ki van merülve és csapásokkal sújtva, alig gondolhatunk másra, mint néhány lelkesebb nagyúr pártfogolására. Főuraink előszeretettel viseltetnek az angol arisz-

tokraták iránt. De Derby nemcsak lovakat futtat, hanem az „Ilias“-t is fordítja. Mi nem kívánjuk hogy a mieink is görög hexameterek átültetésével bajlódjanak; szörnyű munka az, s nem nagyuraknak való; hanem óhajtanók, ha legalább becsülnék és anyagilag támogatnák mindazokat, kik „nemzeti műveltségünknek“ diszére váló ily munkákkal foglalkoznak. Ha a tekintélyes lapok megpendítenék ez eszmét, talán lenne viszhangja.

Különben reméljük a legjobbat, s várjuk a legkevesebbet.

A mit egy elmés ember mondott nem régen, hogy „Magyarország a legroszabb előfizetők és a legjobb táncosok hazája“ — az most gyakran eszünkbe juthat. Míg a rossz idő folyvást gyériti az irodalmi vállalatok közönségét: addig a legrekkenőbb hőség se gátolja fiatalságunkat, hogy a dalárdák estélyeit és a császárfürdő szerdai báljait a legvigabban keresztül ne táncolja.

A bujdosó jókedv egyedül itt — e fiatalok körében — talál még egy kis menedékhelyet, másuttan elűzik a fagy és aszály, a politika és a mindennapi élet gondjai.

Vadnai Károly.

V e g y e s k ö z l e m é n y e k .

— v. — (*A szarvas-akol az állatkertben.*) Eddigelé az olvasó lapunkban ez ntézetnek már három kész épülete rajzát láthatta; most a negyediket közöljük. Bár a lehető legnagyobb egyszerűséggel készült, mindamelllett céljának tökéletesen megfelel s kivitele igen izletes, a mi tervezőinek válik dicséretére. Maga az akol téli szállásul, éjjeli istálloul s miként gazdáink szokták mondani „árnyékos delelőül“ is szolgálhat; teteje náddal van fedve, s kiálló szarufái jelvényes faragványokkal ellátva. Az állatok szabad mozgására szánt tér el van korlátozva s e korlát rácsai is szeszélyes görbületű szarvasszarvakat képeznek.

*r. (*Egy magyar levele Khindből.*) Erdélyi Ignác esztergommegyei kath. pap 1858-ban lazarista lett s mint ilyen Khinába küldetett missionáriusnak. Két év előtt irt még a sz.-István királyról nevezett papnöveldeben egykori tanárának, Zalka János kanonok urnak s kért is — nem pénzt ugyan, hanem csillogó apróságokat. Ennek folytán 60 frnyi árut küldöttek neki; dr. Argenti odamellékelt egy hasonszenvi gyógytárt s munkájának egy példányát. A küldemény csak 18 hónap múlva ért kezéhez. Közelebb Khina egyik nagy városából, Cseu-tin-

fu-ból (5—6 nap járásnyira Pekingtől, melynek igazi neve Pej-tyin) irt levelet haza. Élénk színekkel festi, mily nyomorult nép a khinai; első tekintetre mindenki azt mondaná, hogy mind beteg és koldus. Nyáron át többnyire félmeztelenül járnak, télen pedig nem ritka eset, hogy éhség és hideg miatt halnak inkább, mintsem betegség folytán. Ha megtérésről van szó, előbb azt vizsgálja a khinai, ha vajjon kereszténynyé válása után van-e kilátás vagyont szerezni? Ha gondolja, hogy van, könnyen rá adja fejét, de e nélkül nehezen tér meg. Mindazáltal a Khinában megkeresztelt gyermekek száma meghaladja a százezeret évenként. Cseu-tin-fu-ban nemsokára kathedrális templomot építenek. Ott van a püspöki residentia, mely több száz év előtt a császárok kéjpalotája volt; most egészen elhagyatva, de még nem egészen rombadölvé, adott át a püspöknek, ki francia pénzen elég izletesen kihozta a romokból, s most minden gondját egy szép nagy templom építésére fordítja. Épül pedig ez egy iszonyu magas pagóda szomszédságában, mely az egész országban elsőnek tartatik; van benne ezernél több bálvány, a főbálvány ércből van öntve és 60 lábnyi magas. Az épület fölöt-

te régi, azért dülő félben is van. A magyar misszionárius levelét azon különös vallomással végzi, hogy szívesen írna többször is, de már alig bírja anyanyelvét, s inkább 30-szor prédikál khinai nyelven, mintsem levelet írjon. Nyilatkozata dacára még elég jó magyarsággal bír.

— (*A világ legmagasb vasutja*) a most épülő veracruz-mexikói lesz. Mig a semmeringi pálya legmagasabb pontja 2887 lábbal fekszik a tenger fölött, a Mont Cenis-en át tervezett vasut pedig 5815 lábbal, addig a mexikói 8040 lábnyira emelkedik.

— (*Egy londoni magyar tanuló*) érdekes esetet mond el arra nézve, hogy mennyi balvéleményt táplálnak még a külföldön mi rólunk. Leveléből veszszük át a következőket: „Az összehasonlító bonctan tanára s egyszersmind az állattané is, dr. Grant, ki irodalmi tekintélyü volna, midőn a nemzeteket osztályozta, a szlávok közé sorozta a magyarokat. Ünnepelesen tiltakoztam ellene, miután másoktól is láttam Angliában azt a demokrata szokást, hogy előadás közben megszólítják a tanárt. Tehát mondtam, hogy mi nem vagyunk szlávok, mire az öreg ur nagyon meghökkent, miután a sokaság előtt sokszor elmesélte — az öregek módja szerint — hogy miként gyalogolt 1817-ben a magyarhoni pusztákon stb. „Ötven esztendeje — így felelt — hogy e tárgyat tanítom, és ezt máig soha sem hallám.“ Kedvem lett volna figyelmeztetni, hogy holtig tanul az ember. De kis idő és gondolkodás után összeszedte magát, és ily formán folytatta: „well, a magyarok oly régóta vannak Európában, annyira összekeveredtek a szlávokkal, hogy azoknak tarthatók; vagy talán még inkább németeknek (!), hisz én mindenütt németül beszéltem ott jártamkor.“ Ime, még utoljára muszkává is tesznek . . . A muzeumban teménten magyar tárgy van, de a helynevek többnyire kiforgatva vannak fölrva. Ajánltam az örnek, hogy kijavítom. „Nem — azt mondja — meglehet a hozatal idejekor úgy hívták a hely nevét; az ujtás igen megszokott dolog a nyelvekben“, s ezt valami spanyol példákkal igyekezett bebizonyítani.

— (*Magnesium-világítás.*) A bostoni szinkörben újabban magnesium-világítással tettek nagyobb-szerű kísérletet. A fémsodrony egy nagy csillárban van elhelyezve, és égése óramü-féle szerkezettel szabályozva. Két óra alatt körülbelöl 20 gramma magnesium ég el, s miután grammája Párisban 1 frankért kapható, az ezzel való világítás ol-

csóbb lenne minden eddigi világítószernél, miután egy csillár a szinkör kivilágítására elégséges.

⊙ (*Népszerű fölolvadások Angliában.*) Londonban nemrég többen a leghiresebb férfiak közül egyesültek előadásokat tartani vasárnap esténként a népnek. Az eszme célszerűségét mutatta az, hogy a roppant St. Martins Hallnak még ablaklyukai is tömve voltak, s ezereknél nem fértek be. A nép alatt nem a londoni söpredéket kell érteni; a karzatra ingyen jegyeket osztottak ugyan, de más helyeket előkelő emberek foglaltak el, s a mi ott is meglepő, a nők száma megközelítette a férfiakét, s oly fényes urhölgyek is voltak köztük, mintha maga Victoria királyné udvara lett volna jelen. Egyik este Bowring híres tudós tartott előadást, a ki beutazta a föld nagy részét, temérdek nyelvet ért, s ezek közt a magyart is. Közelebb Petőfi költeményeit adja ki angol fordításban.

⊙ (*„Repülő Sárkány“*) cím alatt Summers tanár Londonban khinai nyelven irt lapot ad ki, melynek első száma már megjelent. E számban a khinézereket mindenekelőtt az időszaki sajtó hasznáról kívánja meggyőzni. Az európai események átnézetét hozza azután a lap „szemlé“-jében, szem előtt tartva, hogy oly közönséghez szól, melynek Európa viselt dolgairól nem nagy fogalma van.

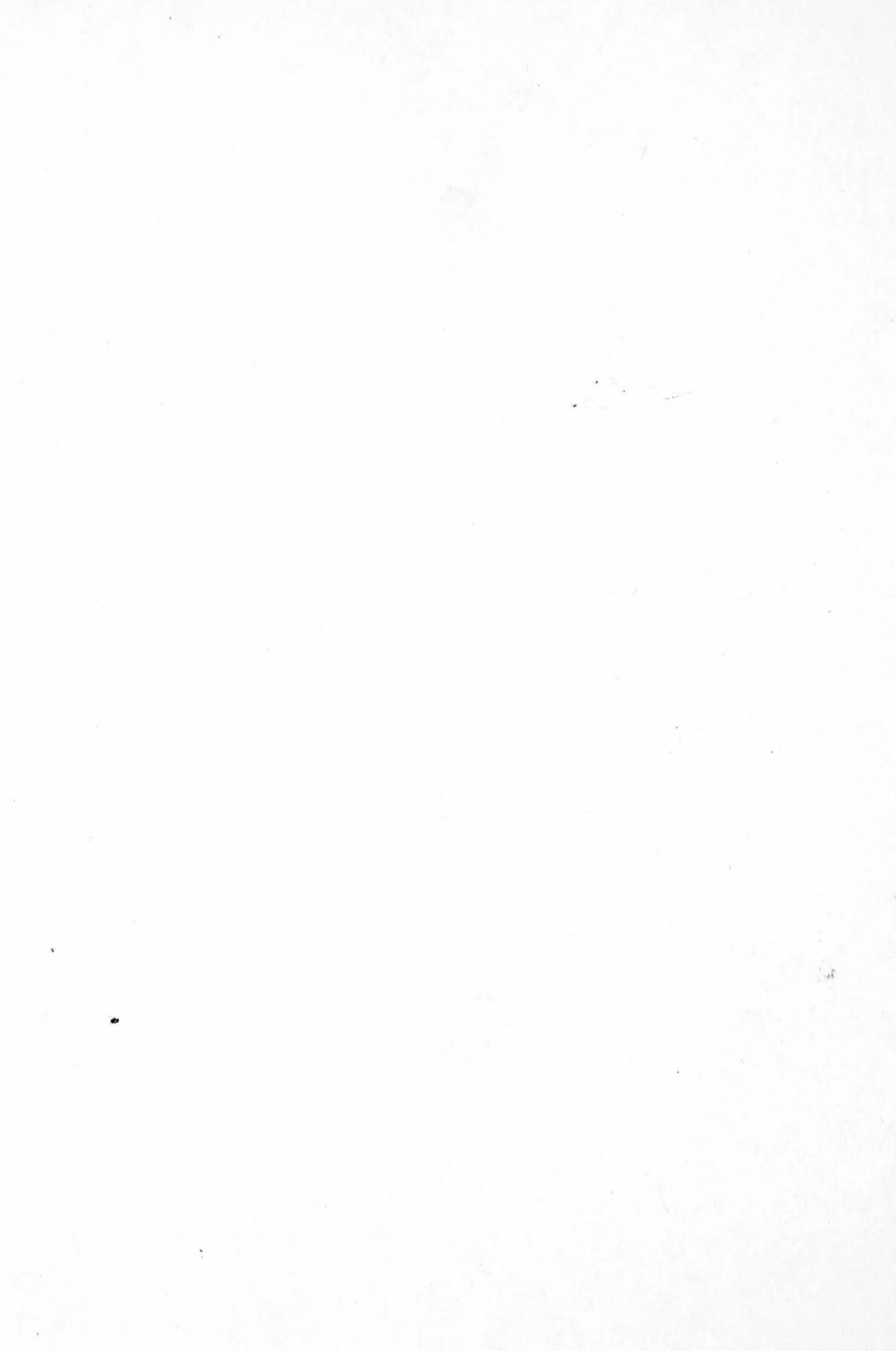
— (*Oly páncéling*) fölfedezésével, melyet a golyó nem fogna, eddig is sokan foglalkoztak. Újabban Muratori nevü olasz készítményeiről állítják ezt. Ezelőtt néhány évvel egy hazánkfia is (báró Lopresti Árpád) mutatott be ily találmányt ismerőseinek, sőt a mint akkor beszélték, Napoleon császárnak is.

Képtalány.

(Megfejtése a 23-dik számban lesz.)

A 21-dik számban közlött képtalány értelme ez: „Hate úgy, én is úgy.“

— (A *Fertő tava*), mely egészen kiszáradt volt, újabb időben ismét telni kezd.

— (A *párisi „Illustration“*) a székesfehérvári Vörösmarty-szobor léleplezéséről képet és cikket közöl, s ugyane számban hg Eszterházy arcképét adja. Székes-Fehérvárt azonban elég párgányul Szelkes-Tchwar-nak írja.

— („*Garibaldi*“ és „*Viktor Emdánal*“ tollal) szabadon árultak eddig Bécsben. Ezeket most a rendőrség elkobozta.

— (Lichtenstein *Herceg* hg) lovassági táborokat Magyarországra korábbi katonái főparancsnokát — mint bécsi lapok írják — midőn az északi hadsereghez készült, elmezavar lepte meg, melynek jelei már a pesti lóversenykor mutatkoztak. A herceg most 65 éves, s mindedig derült kedélyvel bírt.

— (A *dohányokat*) is megadóztatja a háboru. Az ezúttal árának emelkedése következtében a trafikokban árult külföldi szivarok árát felemelték.

— (Benedek *tszagy*) egyik Armeé-befelhljében kijelenté, hogy semmiféle újág-levelezőt nem tőr a hadseregnél. Mindazáltal közelebb a „Times“ ismert levelezőjének, Russel W-nek megengedte, hogy az osztrák főhadiszálláson tartozkodjék.

— (Háboru *hírek*.) A háboru kitörése most már minden órán várható. A porosz hadak bevonultak Holsteinba. Ausztria nem állott ellent, s az ott levő Kalik-dandár elhagyta Schlezvig-Holsteint, mely most egészen a poroszok kezében van, s hannoverai területre vonult vissza. A bécsi kormány a német szövetség határozatát várja be, mielőtt a poroszok erőszakos eljárása ellen tetteleg föllépne. A porosz katonák a Gablenz ausztriai altábornagy által kinevezett Lesser holsteini kormánytanácsost elfogták. — A berlini osztrák követ, gr. Karolyi Alajos, állomásáról visszahivatott, míg a bécsi porosz követnek jun. 12-én kiadták utlevelét. A diplomatiai viszony Ausztria és Poroszország közt megszűnt. — A porosz hadsereg, mely Sziléziában áll, lassankint az osztrák határok felé nyomul, míg délről szintén írják, hogy a piemonti sereg mindinkább közeledik a határok felé. Como és Vareseből néhány ezer garibaldista ment Veltlin és a stilszi hegyhat megszállására; e hegyen túl az osztrák csapatok is összpontosítva vannak. — Garibaldi jun. 11-én éjjel Genuába érkezett, honnan egyenesen Como felé vette útját. Comóban igen sok önkénytes van összegyűlve; közelebb Alexandriából és Egyiptomból érkezett oda 900, kik saját költségükön szerelték fel magukat, s 150 toborzott arab lovas jött velük. — Hírek keringtek arról, hogy Ausztria és Oroszország közötti egyezmény folytan Dalmátiába, s partvidék védelmére; újabb azonban ezt megcáfolják. — A bukaresti kormány önkénytes legiók alakítását rendelte el, melyek által a hadsereget 150 ezer főre akarják emelni; papírpénz kibocsátásáról s eshetőleg hadi adó kivételéről is beszélnék.

— (Az olaszországi várnégyszögről) egyik párisi lap katonai tudósítója, következőleg nyilatkozik: Egy ellenséges hadseregnek, mely a várnégyszö-

get meg akarja támadni, legelőbb a Minción kell átmenni, s ez elég mély mindenütt arra, hogy akadályokat képezzen. A Mincio mellett fekszenek 4 mérföldnyi távolságra egymástól Peschiera és Mantua. Peschiera a Gardától megtámadhatlan; Mantua szigeten fekszik, távol a parttól. E várműveket annyira javították újabb időben, hogy a modern tüzérségnek ellenállhatnak, s ostromlásukra temérdek anyag kell. Ha Peschierát és Mantuát el is foglalnák az ostromlók, akkor a még nehezebb Etsch-vonalon kellene áthaladni; a sebes mély folyam, maredék partjával nem nyújt átmeneti pontot. Északon fekszik Verona Tyrol és Friaul kulcsa. Legnago kis hely 9000 lakossal, melynek várművei kiterjedtebbek, mint a város maga. Négy nagy ostrom, s ütközetek hosszú sora képezik egy velencei területre benyomuló hadsereg feladatait.

— Az olasz várak Ausztriával szemben a következők: Piacenza a Po partján, mely erős várművekkel van ellátva, s a háboru esetére feladata Piemontot fedezni, Cremona és Bologna, mely óriási arzenálja miatt fontos.

— (Velenceből) írják: A Po és Mincio-határnál az olaszok előretel annyira előhaladtak, hogy a leglőtávra vannak az osztrák hadseregektől. Velencebe az oldenburgi hercegnő családja, ki több hónap óta halálos beteg ott fekszik, az orosz udvartól sürgöny érkezett, mely azt rendeli, hogy a beteget bármilyen körülmények közt egy hét alatt elszállítsák. Senki sem hiszi ugyan, hogy Velence rendszeresen ostromoltatni fog, annál biztosabban várnak azonban hajóhad általi támadást. Igy természetes, hogy Velence a legközelebbi jövőben nem ígérkezik kellemes tartózkodási helynek, s könnyen megfogható, ha elhagyja, a kit rendeltetése oda nem köt. A tiszték és német hivatalnokok családai már mind eltávoztak, sőt olasz családok is talva mennek, hol biztosabban érzik magukat.

— (Valami furangos bürzöltés) ugyancsak rászedelt egy tekintélyes angol lapot. Layard miniszter neve alatt s ennek írását utanozván, azon hírt közlé a szerkesztőséggel, hogy Ausztria és Poroszország már kibékültek s szépen megosztozkodtak a hegyeken. A lap a nagy tekintélyű aláíráson kapva, közölte a hírt, s csak azután vette észre, hogy viare vitték.

⊙ (Az öreg Dumas) annyira megkedvelte a magyarokat és a magyar ruhát, hogy ezt Flórenc forró ege alatt sem veti le, s mindig az ottani magyarokkal látható.

Irodalom.

—v— (Kugler Adolf kiadásában) megjelent „II. Rákóczy Ferenc fejedelem emlékiratai a magyarországi háborúról, 1699-től 1711-ig.“ Kössik: Rákóczy és Thaly Kálmán. Második, átdolgozott s jegyzetekkel, Rákóczy tartózkodási helyeivel, végrendeletével és a bujdosók állfoglalataival bővített kiadás. A 24 ívre terjedő nagy nyolcadrésű alakú s a fejedelmi sereg arcképével ellátott kötet ára 3 ft. Rákóczy arcképe külön is megszereshető. Rákóczy végrendeletét Thaly Kálmán közlése szerint azidai 12. és 13-dik számunkban közöltük, s azon megható és tanulmányos sorokból is következtethet az olvasó, mily nagyon érdekes lehet az egész könyv.

— *(Hanna, „Az apostolok“)* című művének magyar kiadásáról Bécsben Holzhausennel megjelent már a második kiadás is.

— *(Hanna Tamás fiatal és gondos tekintet)*, *„Szállásosok“* című szépirodalmi tanulmányokat tartalmazó kötet jelent meg Debrecenben, K. Csáthy bizományában. A mű ára 1 K 20 kr. — Ajánlatára azon kívül, hogy a könyv valóban értékes olvasmány, még azon körülmény is szolgál, hogy szerző annak jóvándalmát az irói segélyegyletnek ajánlotta föl; s már addig is 60 főt szolgáltatott át; kétszeresen áhajunk tehát a kelendőseget.

Nemzeti színház.

Előadásra ki vannak tűzve: jun. 17. *As égben, vigjáték és táncgyuleg.* 18. *Szerecses gyermekek.* 19. *Bánk bán, Ellin-*

ger 5-ik vendégjátékául. 20. *Tévedések vigjátéka.* 21. *Büvös vadász.* 22. *Nagyanya.* 23. *Afrikai nő.*

Szerkesztői üzenetek.

— *Íchibe*: W. Gy-nak. Ránk, itthoniakra néve érdekes rövid tudósításokat örömmel vesszünk. Az ajánlott tárgyakat lárajzolni felesleges, minthogy azok már eddig is több rendbeli alakban megjelentek.

— *„A virágbokor“* című elbeszélést nem közölhetjük.

— *M-Szigetre*: Horvai bácsinak Beválnak; egyébíránt kerül onnan ismeretterjesztő cikk is valami rajzzal.

— *Györre*: R. M-nak. Későn érkezett s így csak most jöhet.

— *Kolossvárna*: K. N. T-nak. Folyékony, de beteges.

— *Gödöllőre*: B. I-nak. Ez tárgya érdekességénél fogva a másik kettőnél előbb fog jönni. Az apróságok egyike is jó.

— *Pesten*: P. D-nak. Es talán jöhet, s ha jöhet, akkor mielőbb adjuk.

Előfizetési felhívás

„HAZÁNK S KÜLFÖLD“

című ismeretterjesztő, szépirodalmi és társaséleti

KÉPES HETILAPRA.

Főiránya a lapnak a független hazafias színezet.

Adunk: életírásokat, költeményeket, beszélyeket s életképeket; műtárgyak, régiségek, várak, vidékek sat. ismertetéseit, utjelöléseket, népismerttetéseket, népszerű természetrajzi közleményeket, hazai történelmi cikkeket, társadalmi kérdések megvitatásait; az „Egy hét történetében“ minden számban az irodalmi, színészeti, zenel, festészeti s a társadalmi élet kiválóbb mozzanatait ismertetését; apró vegyeseket a világ minden részén történetekről s találmányairól; vidéki tudósításokat, napi újdonságokat sat.

Adunk minden számban számos díszes képet, melyek szakértő művészeink méltánylatával is találkoznak, kik közül több kitűnőt rajzolónk is tisztelhetünk.

Adunk karrikaturákat.

Adunk országgyűlési tudósításokat minden ülésről; a nevezeteseb okiratokat külön mellékletekben s egész terjedelmükben, napi lapjainkkal csaknem egyidejűleg hozzuk.

Adunk eredeti külföldi leveleket Amerikából, London, Páris, Hamburg- s Nápolyból, Olasz, Porosz-, Lengyel- s Moldva-Olahországból s Ázsiából.

A harctérről eredeti tudósításokat fogunk közleni.

Jókai Mór, legragyogóbb tollú regény- és beszélyírónk két év óta lapjaink közül csak a „HAZÁNK S KÜLFÖLD“et tiszteli meg e nemű dolgozataival.

Uj előfizetőink figyelemstetéseül jelenthetjük, hogy lapunkban minden évnegyed végével be vannak fejezve a cikkek s így az előfizetők soraiba most belépők nem kapnak csonka példányt.

„Erinyi és Frangepán“

című nagy színes jutalomképünket, milyennél díszesebbet magyar lap még sohasem adott, már az új évnegyed végén megkezdhetjük szétküldésü s azt minden egész éves előfizetőnk megkapja (a 30 kr. csomagolási és bélyegilleték beküldése után), s fél éves vagy negyed éves előfizetőink is, ha már előfizetéseiket egész évre kiegészítették s a 30 krt is beküldötték.

Tavalyi „Doboz“ című színesnyomású képünket, mely minden tisztas ház falainak díszítésére szolgálhat, előfizetőink kedvezménykép 1 frt s 30 kr. csomagolási díj beküldése mellett megkaphatják.

Előfizetési feltételek:

juliusától—dec. végeig félévre 3 frt — kr.
juliusától—szeptember végeig negyed évre 1 „ 50 „

juliusától jövő júliusig egész évre 6 frt — kr.
A kép csomagolási díja — „ 30 „

Pest, június 10. 1866.

Szokoly Viktor,

a „HAZÁNK S KÜLFÖLD“ szerkesztője.

Emich Gusztáv,

m. akad. nyomd., a „HAZÁNK S KÜLFÖLD“ kiadója.

Mellettek: Előfizetési felhívás a „Bolond Miska“ és a „Fővárosi Lapok“ július—decemberi folyamára.